

Nationaal Programma Groningen

Jaarverslag 2019

nationaal programma
groningen

“

Dit eerste jaarverslag
laat zien dat de
fundamenten
zijn gelegd.

- Lokale projecten
- Voor de hele provincie
- Economie
- Werken en leren
- Leefbaarheid
- Natuur en klimaat
- Toukomst
- Loket Leefbaarheid
- Impulsloket
- Zorgprogramma
- Erfgoedprogramma

Inhoudsopgave

	<u>Voorwoord</u>	6
1.	<u>Inleiding</u>	8
2.	<u>Totstandkoming Nationaal Programma Groningen</u>	10
2.1	<u>Aanleiding</u>	10
2.2	<u>Ontstaan</u>	11
3.	<u>Opbouw</u>	14
3.1	<u>Ambities programmakader</u>	14
3.2	<u>De middelen</u>	14
4.	<u>Lokale en provinciale programma's</u>	16
4.1	<u>Projecten 2018</u>	16
4.2	<u>Voortgang projecten</u>	16
5.	<u>De vier ambities van Nationaal Programma Groningen</u>	20
5.1	<u>Ambitie economie</u>	24
5.2	<u>Ambitie werken en leren</u>	28
5.3	<u>Ambitie leefbaarheid</u>	34
5.4	<u>Ambitie natuur en klimaat</u>	38
6.	<u>Speciale programma's</u>	42
6.1	<u>Toukomst</u>	42
6.2	<u>Programma bewonersinitiatieven</u>	43
6.2.1	<u>Loket Leefbaarheid</u>	43
6.2.2	<u>Impulsloket</u>	44
6.2.3	<u>Programma Lokale Energietransitie</u>	44
6.3	<u>Zorgprogramma</u>	44
6.4	<u>Erfgoedprogramma</u>	46
6.5	<u>Overige projecten</u>	47
7.	<u>Bestuur</u>	48
8.	<u>Programmabureau</u>	52
Bijlage	<u>Overzichten per gemeente en provincie</u>	54

Toekomstverhalen maken

Succes heeft vele vaders. En in dat opzicht was de omvang van het gezelschap op 5 oktober 2018 een gunstig voorteken. In de sjeike, ietwat bedaagde Haagse sociëteit De Witte trof een flink aantal Groninger bestuurders het halve kabinet. We stonden aan de wieg van wat we inmiddels 'Nationaal Programma Groningen' zijn gaan noemen. Ruim een miljard voor de toekomst van Groningen. En de aanwezige bewindspersonen beloofden dat

het daar niet bij zou blijven. Ze zouden met het volle gewicht van hun ministerie gaan voor kansen in Groningen. Een mooi programma als antwoord op de vraag hoe de toekomst van Groningen er uitziet nadat de gaswinning is beëindigd. Wat voor werk hebben Groningers in de toekomst? Hoe zien Groningse steden en dorpen eruit? En welke rol speelt onze provincie in de Nederlandse energievoorziening van straks?

Een toekomst waar we af en toe flink over durven te ‘snakken’.

Afspraken uitwerken

Het ging zoals altijd: na het zetten van de handtekeningen en het maken van de foto's begon het werk pas echt. Kwartiermakers Frank de Vries en Maarten van Poelgeest werkten de afspraken uit en beschreven in ruwe trekken de werkwijze van het nationaal programma. En dat leidde tot nieuwe handtekeningen. In het vroege voorjaar, op 11 maart 2019, tekenden we de bestuursovereenkomst en het document 'Een programma dat groeit'. We benoemden een directeur, Siem Jansen. En we begonnen met het inrichten van het programmabureau. Gaandeweg groeide zijn team met jonge, deskundige mensen die enthousiast willen bijdragen aan de kansen voor Groningen.

Vertrouwen in de toekomst

Nationaal Programma Groningen is pas geslaagd als Groningers weer vertrouwen hebben in de toekomst. Dat kan alleen maar als het herstel van schade soepel verloopt. En als de inwoners van onze provincie wonen in veilige huizen. Maar dat is niet genoeg. We moeten samen vorm kunnen geven aan onze toekomst.

De volksvertegenwoordigers hebben daarin inmiddels veel werk verzet. In een tweetal gloeiend hete bijeenkomsten, vlak voor en vlak na de zomervakantie, troffen de leden van de gemeenteraden van de aardbevingsgemeenten en de leden van Provinciale Staten elkaar. Zij brachten met vereende krachten meer focus aan in het 'programmakader' van het nationaal programma. In september van het afgelopen jaar kon het bestuur er een klap op geven.

En daarna bekrachtigden alle gemeenteraden in het aardbevingsgebied en de Provinciale Staten van Groningen het document. Ze besloten ook eensgezind over de toedeling van geld uit het programma aan programma's die moeten worden ontwikkeld door de afzonderlijke gemeenten en door de provincie.

Groningen vooruithelpen

'Toukomst' is misschien wel het mooiste project. Wij vragen aan de inwoners van onze provincie hoe ze zelf denken over hun toekomst. Wat denken zij dat er beter kan? En in wat voor soort Groningen willen zij graag blijven wonen? 'Toukomst' is volop gaande. We verwachten dat hier mooie, grote plannen voor de provincie uit gaan komen. We zijn dan ook niet alleen bezig met onze toekomst, maar ook met die van onze kinderen en kleinkinderen. Waar werken zij later? Hoe wonen ze straks? Met dat in ons achterhoofd kunnen we niet anders dan vooruitkijken.

Over tien jaar

Hoe we er over tien jaar voor staan? Ik hoop dat Nationaal Programma Groningen grote dingen teweegbrengt. Mooie en stoere verhalen. Dat we Groningen veranderen in de goede richting. Dat het nationaal programma ons helpt om vorm te geven aan een aantrekkelijke 'Toukomst'. Een toekomst die van onszelf is. Een toekomst waar we zin in hebben. Een toekomst met vertrouwen, waar we af en toe, ondanks onszelf, flink over durven te 'snakken'.

**René Paas, voorzitter
Nationaal Programma Groningen**

1.

Inleiding

Het eerste jaarverslag van Nationaal Programma Groningen is een feit! We nemen je mee in de belangrijkste ontwikkelingen in 2018 en 2019. Wij werken aan een goede toekomst voor elke Groninger, jong én oud. Hoe we dat doen? We brengen mensen en ideeën samen en bundelen de krachten van inwoners, organisaties, bedrijven en overheden. Samen voeren we plannen uit die Groningen écht vooruithelpen. Plannen die ervoor zorgen dat Groningers weer vertrouwen krijgen in de toekomst.

Ambities

Nationaal Programma Groningen is een samenwerkingsverband van Rijk, provincie en gemeenten en heeft een looptijd van tien jaar. Voor de uitvoering van alle plannen en projecten heeft het Rijk een startkapitaal van 1,15 miljard euro beschikbaar gesteld. In hoofdstuk 2 gaan we in op het ontstaan van Nationaal Programma Groningen. Directeur Siem Jansen blikt terug op het afgelopen jaar.

We hebben het jaarverslag opgebouwd aan de hand van de ambities uit ons programmakader: economie, werken en leren, leefbaarheid, natuur en klimaat. Daarnaast is te lezen hoe ver we zijn met de speciale programma's, zoals Touekomst en Loket Leefbaarheid. Ook vind je in dit verslag een aantal interviews met projectleiders van projecten die een bijdrage krijgen, met bestuursleden en medewerkers van het programmabureau.

Ook 2018 in dit jaarverslag

Hoewel Nationaal Programma Groningen officieel gestart is in 2019, hebben we ook 2018 in dit jaarverslag meegenomen. In november 2018 is namelijk voor een aantal projecten 50 miljoen euro uit het budget van Nationaal Programma Groningen beschikbaar gesteld. Aangezien er over het jaar 2018 geen jaarverslag is verschenen, rapporteren we in dit verslag over beide jaren. Peildatum van de cijfers in dit jaarverslag is 31 december 2019.

Voortgang doelstellingen

In dit jaarverslag rapporteren we nog niet over de voortgang van de doelstellingen van het programma. Denk daarbij aan de verbetering van de brede welvaart of de indicatoren die per ambitie geformuleerd zijn. Dit jaar wordt een nulmeting uitgevoerd. Als deze is afgerond, zullen we hierover apart publiceren, ook in de jaarverslagen hierna. De jaarverslagen hierna zien er dan ook anders uit.

“

Samen voeren we
plannen uit die Groningen
écht vooruithelpen.

2.

Totstandkoming Nationaal Programma Groningen

In dit hoofdstuk beschrijven we de aanleiding van Nationaal Programma Groningen en hoe dit programma tot stand is gekomen. Daarnaast blikt directeur Siem Jansen terug op het afgelopen jaar.

2.1 Aanleiding

De afgelopen jaren hebben Groningers door de gaswinningsproblematiek veel te verduren gehad. De onzekerheid over schadeherstel en versterking sleept soms al jaren voort. De aanpak hiervan heeft de hoogste prioriteit en veel mensen en organisaties zijn hiermee volop bezig. Tegelijkertijd is er meer nodig dan alleen schadeherstel en versterking om Groningen een goede toekomst te geven. Nationaal Programma Groningen richt zich op dit 'meer'. We gaan fors investeren in de toekomst: door het versterken van de leefomgeving, de economie, opleidingen, banen, de natuur en het klimaat. Dat doen

we de komende tien jaar vanuit Nationaal Programma Groningen, dat officieel is gestart in maart 2019.

Werken aan toekomstperspectief voor Groningen betekent dat de uitvoering van Nationaal Programma Groningen hand in hand gaat met schadeherstel en versterking. Zoals ook in ons programmakader staat, kan Nationaal Programma Groningen geen succes worden zolang de schadeafhandeling en versterking niet op orde zijn en het gevoel van veiligheid en vertrouwen in overheden bij Groningers ontbreekt. Dit betekent niet dat het geld van Nationaal Programma Groningen naar schadeherstel en versterking gaat. Daar zijn andere geldstromen en organisaties voor.

2.2 Ontstaan

De aanpak van het gasdossier verloopt sinds 2014 volgens de afspraken die zijn gemaakt in het bestuursakkoord 'Vertrouwen op herstel, herstel van vertrouwen'. Dit akkoord bestaat uit drie sporen: versterking, schadeherstel en perspectief. Als het gaat om perspectief (de toekomst), staan compensatie van overlast

en het creëren van een plus voor het gebied centraal. Hiervoor zijn voor de periode tot en met 2018 afspraken gemaakt, die lopen volgens drie sporen:

1. Een economisch spoor (door de oprichting van de Economic Board Groningen).
2. Een energie spoor (waardebonnen voor energie-investeringen bij schade en energieprestatieverbetering bij versterken).
3. Een leefbaarheid spoor onder de naam 'Kansrijk Groningen'.

In het voorjaar van 2018 besloot het kabinet om de gaskraan in Groningen dicht te draaien. Er werd een experttafel ingesteld die gericht was op de toekomst van het aardbevingsgebied. In datzelfde jaar werd duidelijk dat het Rijk 1,15 miljard euro beschikbaar stelt als startkapitaal voor een toekomstbestendig Groningen. Op 5 oktober 2018 hebben het Rijk, de provincie en gemeenten in het aardbevingsgebied afspraken gemaakt over de start van Nationaal Programma Groningen. Deze zijn vastgelegd in een startdocument.

Dit was een eerste aanzet voor de vorm en inhoud van het nationaal programma.

Op basis hiervan heeft een kwartiermakerteam de start van Nationaal Programma Groningen voorbereid. In de kwartiermakerfase zijn de spelregels en opzet van Nationaal Programma Groningen verder uitgewerkt. Met als resultaat op 11 maart 2019 een bestuursovereenkomst en een toelichtend document: 'Een programma dat groeit'. Hierin zijn alle afspraken tussen Rijk, provincie en gemeenten in het aardbevingsgebied vastgelegd.

We gaan fors investeren in de toekomst.

Werken aan een programma dat groeit.

Nationaal Programma Groningen is 'een programma dat groeit' en dat zich richt op een nieuw perspectief voor de provincie Groningen en haar inwoners. We hebben daarbij het jaar 2040 voor ogen. Dat lijkt ver weg, maar is relatief dichtbij. En waar je nu al voor aan de slag moet met elkaar om mooie resultaten te behalen.

Siem Jansen: "Ik hoefde niet lang na te denken over mijn antwoord op de vraag of ik als programmadirecteur aan de slag wilde voor Nationaal Programma Groningen. Ik houd ervan om nieuwe dingen te realiseren en maatschappelijk actief te zijn. Het programma is een mooie kans voor Groningen, juist door samen te werken aan vernieuwende initiatieven voor de toekomst van onze prachtige provincie. Als ik aan die toekomst een kleine bijdrage kan leveren, is mijn persoonlijke missie geslaagd.

Meedenken

Natuurlijk kan niet worden voorbijgegaan aan de actuele opgave rondom de schadeaf-

handeling en de versterkingsoperatie. Om je te kunnen richten op de toekomst moet op dat terrein tempo worden gemaakt, zodat inwoners ervaren dat hun acute probleem wordt opgelost. Maar het is bijzonder om te merken dat Groningers, naast het proces van schadeafhandeling en versterking, nu ook zo meedenken over de toekomst. En dat met elkaar doen. In elke gemeente ontstaan nieuwe samenwerkingen en worden prachtige initiatieven ontwikkeld.

We zijn na 11 maart begonnen met, zoals ik het wel noem, het 'slaan van de heipalen van het bouwwerk Nationaal Programma Groningen'. We zijn vooral aan de slag gegaan met de bouwtekeningen. Een groot programma als dit moet goed doordacht zijn en écht goed in de steigers worden gezet. Voor de buitenwereld zal dat niet altijd even zichtbaar zijn geweest, maar om een verschil te kunnen maken, moeten de doelstellingen en kaders zorgvuldig worden bepaald. We hebben het eerste jaar gebouwd aan het team, het programmakader opgesteld, een voorstel gemaakt voor de toedeling van de financiële middelen voor de eerste jaren én plannen gemaakt om te komen tot een Toukomstbeeld. Allemaal opdrachten die voortvloeien uit het bestuursakkoord. Daarnaast hebben we in 2019 allerlei projecten in de provincie ondersteund met een bijdrage.

Het team

Mijn team staat! Het programmabureau bestaat uit twaalf jonge, bevolgen en deskundige mensen die net als ik een enorme drive hebben om met Nationaal Programma Groningen een verschil te maken voor de provincie. We werken met volle overtuiging aan een beter Groningen. Nu zijn we zover dat we écht kunnen gaan bouwen.

Gemeenteraden en Provinciale Staten hebben de toedeling van de financiële middelen bekrachtigd en verschillende projecten kunnen worden uitgevoerd. Het voorbereiden van deze projecten is een behoorlijke klus waar gemeenten en provincie hun handen vol aan hebben: plannen verder uitwerken, vergunningen aanvragen, doorrekenen... Een giga-klus. Daarbij is het onze taak dat projecten elkaar gaan versterken voor een grote impact op de regio. In 2020 zullen we ons vooral richten op deze versterking en het ondersteunen van gemeenten en provincie bij de ontwikkeling en uitvoering van deze projecten.

Betrokkenheid

Ideeën en plannen zijn er gelukkig genoeg! Dat zien we bijvoorbeeld aan de aanvragen die binnenkomen bij Loket Leefbaarheid. En dat bewijst ook het project Toukomst, dat eind 2019 is voorbereid en in januari 2020 van start is gegaan. Uit het grote aantal ideeën dat binnenkomt blijkt betrokkenheid van Groningers bij hun provincie. En dat is natuurlijk precies waarop we hadden gehoopt. Met elkaar kunnen we bouwen aan de toekomst van de provincie.

‘Een programma dat groeit’ zo luidt de titel van het bestuursakkoord. Dit eerste jaarverslag laat zien dat er groei is, dat de fundamenten zijn gelegd en dat we verder kunnen werken aan de Toukomst.”

**Siem Jansen, programmadirecteur
Nationaal Programma Groningen**

Met elkaar kunnen we
bouwen aan de toekomst
van de provincie.

3.

Opbouw Nationaal Programma Groningen

Nationaal Programma Groningen bestaat uit verschillende programma's. In dit hoofdstuk lees je welke middelen voor de verschillende programmaonderdelen zijn gereserveerd, hoeveel er is toegekend en hoeveel er in 2018 en 2019 is uitgegeven.

Het grootste deel van Nationaal Programma Groningen bestaat uit provinciale en lokale programma's van provincie en gemeenten in het aardbevingsgebied. Het provinciale programma - eerder bekend als het thematische programma - is gemeentegrens overstijgend en van toepassing op de hele provincie zolang de effecten van het programma ook van invloed zijn op het aardbevingsgebied. De lokale programma's zijn gericht op één gemeente. In totaal zijn dit zes programma's die met elkaar samenhangen.

3.1 Ambities programmakader

Deze programma's moeten bijdragen aan de vier ambities uit ons programmakader en worden daar ook aan getoetst. De provincie en gemeenten zijn samen met inwoners, bedrijven en organisaties bezig met het opstellen van

deze programma's. Vooruitlopend op die programma's is er in 2019 geld beschikbaar gesteld voor verschillende projecten. Om welke projecten het gaat, lees je in hoofdstuk 5. Daarnaast zijn er ook nog andere programma's; hierover lees je meer in hoofdstuk 6.

3.2 De middelen

Het bestuur heeft in november 2019 vastgesteld hoeveel geld er voor de verschillende onderdelen van Nationaal Programma Groningen gereserveerd wordt. Dit is het maximale bedrag dat voor een programma beschikbaar is.

[Meer informatie hierover vind je in het document 'Financiële opbouw'.](#)

Per programma is afgesproken wie verantwoordelijk is voor het opstellen en het indienen van projecten. Het bestuur neemt een besluit over welk project een bijdrage ontvangt. Wanneer dit is toegekend, kunnen indieners aan de slag met de uitvoering van het project.

In tabel 1 is weergegeven hoeveel middelen voor de verschillende onderdelen van het nationaal programma zijn gereserveerd, hoeveel er is toegekend en hoeveel er is uitgegeven.

De voortgangsinformatie in dit jaarverslag is gebaseerd op gegevens zoals aangeleverd door provincie, gemeenten en het Rijk.

Tabel 1: Overzicht middelen Nationaal Programma Groningen

	Gereserveerde middelen (x 1 miljoen euro)	Middelen toegekend aan projecten per programma (incl. btw)* (x 1 miljoen euro)	Uitgaven 2018 en 2019 per programma** (x 1 miljoen euro)
Totaal provinciaal programma	193,9	37,1	16,8
Totaal lokale programma's	245,3	90,6	5,8
Toukomst	100,0	1,0	0,2
Zorgprogramma	40,0	40,0	-
Bewonersinitiatieven	25,0	20,0	0,5
Erfgoedprogramma	20,0	-	-
Overige projecten	75,1	75,1	18,2
Programmabureau	42,5	6,1	1,4
Totaal speciale programma's	302,6	142,3	20,3
Totaal	741,8	270,0	42,9

* Voor een deel van de projecten moet nog een technische btw-correctie uitgevoerd worden, deze bedragen zullen op termijn bijgesteld worden.

** Hier wordt gerapporteerd over de middelen die gedekt worden uit Nationaal Programma Groningen. Dit jaarverslag loopt vooruit op de jaarverslagen van gemeenten, die in de zomer verwacht worden. Daarom zijn deze bedragen gebaseerd op voorlopige cijfers.

4.

Lokale en provinciale programma's

De lokale en provinciale programma's zijn de grootste onderdelen van Nationaal Programma Groningen.

De provincie Groningen en de gemeenten in het aardbevingsgebied geven hier invulling aan door samen met inwoners, bedrijven en organisaties programma's op te stellen. Vooruitlopend op die programma's zijn in 2018 en 2019 projecten ingediend. In dit hoofdstuk lees je meer over die projecten. We doen dit aan de hand van de ambities uit ons programmakader: economie, werken en leren, leefbaarheid, natuur en klimaat.

Zo'n 75% (841,7 miljoen euro) van het totale startkapitaal is voor de lokale en provinciale programma's gereserveerd. Een deel hiervan (439,2 miljoen euro) is door het bestuur gereserveerd voor de programma's waarmee provincie en gemeenten aan de slag gaan. Voor deze programma's zijn in 2018 en 2019 honderd projecten ingediend, in totaal gaat het om 127,7 miljoen euro.

4.1 Projecten 2018

Al voor de start van Nationaal Programma Groningen, is in 2018 besloten om 50 miljoen euro beschikbaar te stellen voor projecten in Groningen. Er is afgesproken om deze projecten te financieren uit het budget van Nationaal Programma Groningen.

Deze projecten zijn daarom toegevoegd aan de bestaande programma's. Gemeentegrens overstijgende projecten zijn toegevoegd aan de middelen van het provinciale programma. Projecten die in een gemeente plaatsvinden zijn aan de middelen van lokale programma's toegevoegd. Over provinciale en lokale programma's wordt gerapporteerd in hoofdstuk 5. Daarnaast hebben drie van deze projecten een relatie met versterking (hierbij gaat in totaal om 12,5 miljoen euro). Daarover wordt gerapporteerd in hoofdstuk 6.5.

4.2 Voortgang projecten

In totaal is er voor 100 projecten een bijdrage beschikbaar gesteld. In 2018 aan 37 projecten en in 2019 aan 63 projecten. Voor alle projecten is aangegeven in welke fase zij zich bevinden.

De projecten zijn ingedeeld in de:

- Voorbereidende fase
- Begin realisatiefase
- Midden realisatiefase
- Laatste deel realisatiefase
- Afgerond
- Afgerond en geëvalueerd

Tabel 2: Overzicht middelen lokale en provinciale programma's

	Gereserveerde middelen (x 1 miljoen euro)	Middelen toegekend aan projecten per programma (incl. btw)* (x 1 miljoen euro)	Aantal projecten	Uitgaven 2018 en 2019 per programma ** (x 1 miljoen euro)
Totaal provinciaal programma	193,9	37,1	39	16,8
Appingedam	} 87,4***	17,1	4	0,1
Delfzijl		12,6	6	0,8
Loppersum		14,1	26	2,2
Het Hogeland	38,4	16,3	10	1,0
Groningen	42,1	17,0	7	1,2
Midden-Groningen	55,1	12,9	12	0,5
Oldambt	22,3	0,6	3	0,0
Totaal lokale programma's	245,3	90,6	62****	5,8
Totaal	439,2	127,7	100	22,5

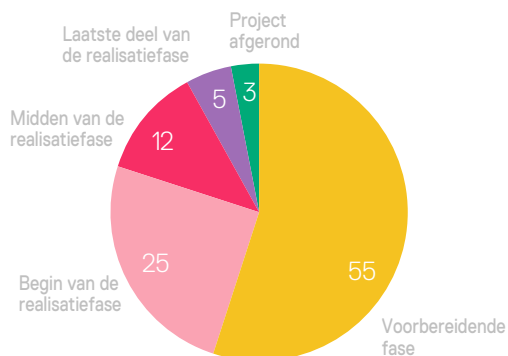
* Voor een deel van de projecten moet nog een technische btw-correctie uitgevoerd worden, deze bedragen zullen op termijn bijgesteld worden.

** Hier wordt gerapporteerd over de middelen die gedekt worden uit Nationaal Programma Groningen. Dit jaarverslag loopt vooruit op de jaarverslagen van gemeenten, die in de zomer verwacht worden. Daarom zijn deze bedragen gebaseerd op voorlopige cijfers.

*** Bij de verdeling van de middelen over de verschillende gemeenten is alvast rekening gehouden met herindeling van de nieuwe gemeente Eemsdelta (Appingedam, Delfzijl en Loppersum) in 2021.

**** Het project 'Emotionele en sociale ondersteuning' is een samenwerking van alle gemeenten en de provincie. In deze tabel is dit project daarom bij elke gemeente en provincie geplaatst. Bij het totale aantal projecten staat dit als één project vermeld. Daardoor staat in de kolom 'Aantal projecten' bij lokaal programma 62 in plaats van 68 en komt het totaal uit op 100 in plaats van 101.

Figuur 1: Aantal projecten per fase

In figuur 1 is te zien in welke fase projecten zitten. Meer dan de helft van de projecten zit in de voorbereidende fase. Deze fase neemt vaak veel tijd in beslag. Dit komt bijvoorbeeld door het wijzigen van een bestemmingsplan, het betrekken van inwoners bij de plannen en door aanbestedingsprocedures. Ook is een aantal projecten pas tijdens de bestuursvergadering van november of december goedgekeurd.

“

We zijn bezig met de toekomst van onze kinderen en kleinkinderen.

5.

De vier ambities van Nationaal Programma Groningen

De projecten dragen op verschillende manieren bij aan de vier ambities uit ons programmakader: economie, werken en leren, leefbaarheid en natuur en klimaat. Provincie, gemeenten en partijen die projecten uitvoeren hebben via een puntenverdeling voor alle projecten ingeschat hoe deze bijdragen aan de verschillende ambities. Omdat het nationaal programma zich nadrukkelijk richt op deze ambities, willen we ook graag weten hoe projecten daaraan bijdragen.

In onderstaand kader leggen we uit hoe we rapporteren over de punten die aan de ambities zijn toegekend.

Toekenning punten aan ambities

Voor elk project zijn 100 punten te 'verdelen' over de vier ambities. De verdeling is als volgt:

1 tot 30 punten

Deze projecten leveren een bijdrage aan deze ambitie.

30 tot 50 punten

Deze projecten leveren een aanzienlijke bijdrage aan deze ambitie.

50 of meer punten

Deze projecten leveren een hoofdbijdrage aan deze ambitie.

Zoals eerder beschreven dragen bijna alle projecten van Nationaal Programma Groningen bij aan meerdere ambities. Het komt vaak voor dat een project zelfs een aanzienlijke bijdrage levert aan twee of drie ambities.

Economie

Werken en leren

Leefbaarheid

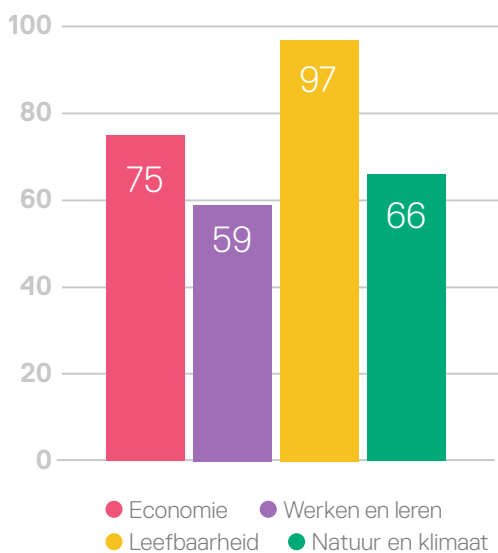

Natuur en klimaat

Figuur 2 laat per ambitie zien hoeveel projecten erop gericht zijn. Hieruit blijkt bijvoorbeeld dat 97 projecten gericht zijn op leefbaarheid en 66 projecten op natuur en klimaat.

De getallen in deze grafiek zijn hoger dan het totaal aantal projecten, namelijk 100. Dit is logisch, omdat een project zich op meerdere ambities kan (en hoort) te richten. We hebben in ons programmakader integraliteit als één van de randvoorwaarden opgenomen. Dit houdt in dat aanvragers moeten aangeven hoe een project kan bijdragen aan alle ambities van Nationaal Programma Groningen.

Figuur 2: Aantal projecten per ambitie

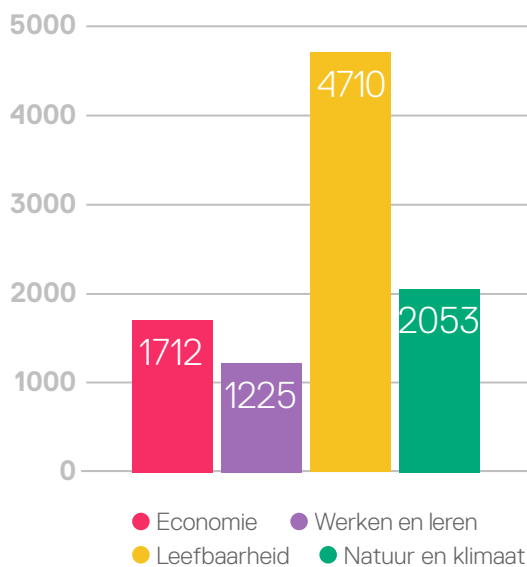

² Het totaal aantal projecten in figuur 3 komt uit op 97 in plaats van 100. Dit komt doordat drie projecten niet direct bijdragen aan de ambities maar gaan over het opstellen en uitwerken van programma's.

De meeste projecten richten zich niet in gelijke mate op alle vier de ambities. Zo zijn er projecten die zich in de eerste plaats richten op het bevorderen van de economische groei en in de tweede plaats op de leefbaarheid, of juist andersom. Ook zijn er projecten die zich juist volop richten op de ambitie werken en leren, maar die daarbij ook aandacht hebben voor natuur en klimaat en het aanjagen van de economie. Projectindieners is gevraagd om per project 100 punten te verdelen over de vier ambities. In totaal zijn er 9700 punten verdeeld.

Figuur 3² laat zien hoe die punten over de ambities zijn verdeeld. Opvallend is dat de projecten vooral gericht zijn op leefbaarheid en dat werken en leren vaak een onderdeel van projecten is, maar niet op de eerste plaats staat. Kleine projecten van bijvoorbeeld 25.000 euro zijn even zwaar meegeteld als grote projecten met een waarde van enkele miljoenen.

Figuur 3: Puntenverdeling over de vier ambities

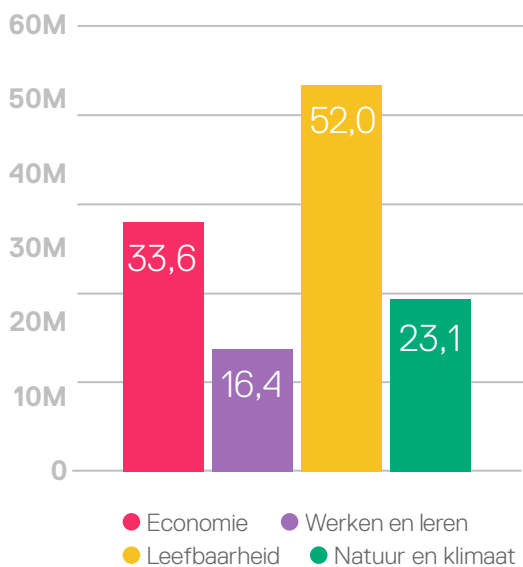

Het is ook interessant om te bekijken hoe de verdeling eruitziet wanneer we grote projecten zwaarder meetellen. Dat is te zien in figuur 4. We hebben daar rekening gehouden met de omvang van projecten. Een project met een

waarde van tien miljoen euro telt nu tien keer zo zwaar mee als een project met een waarde van één miljoen euro. Nu wordt zichtbaar dat projecten zich vooral richten op leefbaarheid en economie.

Figuur 4: Inzet middelen per ambitie

Lokaal of provinciaal

Een project wordt gerekend bij 'lokaal' als de middelen uit Nationaal Programma Groningen aan gemeenten zijn toegekend. Een project wordt gerekend bij 'provinciaal' als de middelen aan de provincie zijn toegekend.

In de volgende paragrafen laten we per ambitie zien:

- Hoe de projecten zijn verdeeld over de provincie en gemeenten
- In welke fase de projecten zich bevinden
- Op welke andere ambities de projecten zich nog meer richten

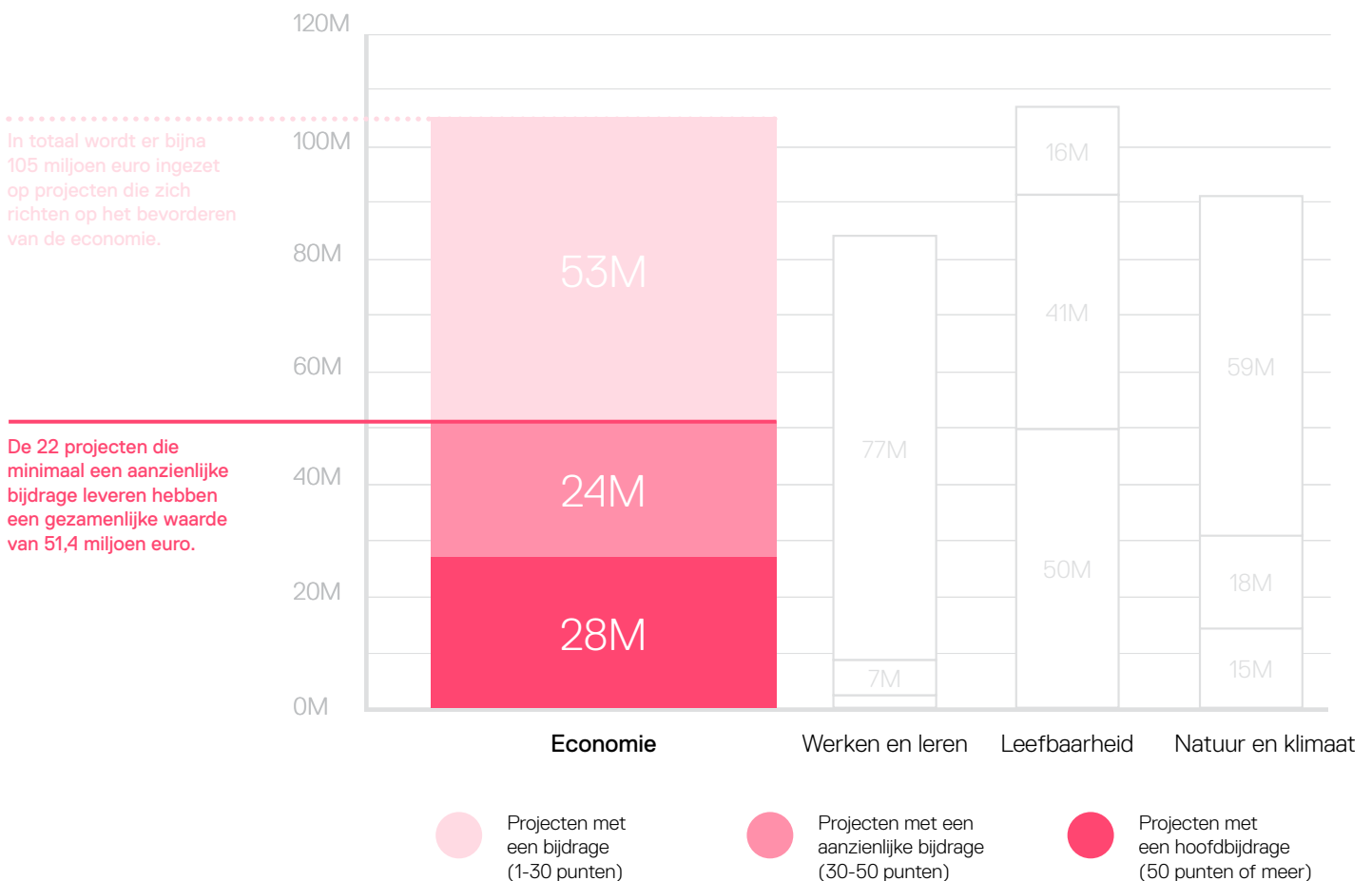

€ 5.1 Economie

Toekomstbestendige economische groei, voor de provincie als geheel en voor iedere gemeente afzonderlijk... dát is het doel van deze ambitie. Dit doen we door de economische structuur duurzaam te versterken en te werken aan een ideaal vestigingsklimaat en kansrijke sectoren, waarin Groningen koploper blijft of wordt. Uitgangspunt is dat investeringen in kansrijke sectoren, innovatie, internationalisering en vestigingsklimaat zorgen voor toename van de toegevoegde waarde.

We richten ons in deze paragraaf op de projecten die in ieder geval een aanzienlijke bijdrage leveren aan de ambitie economie. Dat zijn 22 projecten met een waarde van 51,4 miljoen euro. De projecten waar Groningen Seaports als uitvoerder bij betrokken is en 'Pilot autonome ERTMS-trein' zijn daar voorbeelden van.

Figuur 5: Inzet middelen op ambitie economie

Wij gaan voor een CO₂-neutraal Chemiepark.

- Cas König, directeur Groningen Seaports Projecten: Product- en restwarmteleiding en Hergebruik energie- en proceswaterstromen van het Chemiepark

“Wij zijn op meerdere fronten bezig met het vergroenen van ons bedrijventerrein. De chemische bedrijven zijn als een keten met elkaar verbonden en maken van elkaars producten gebruik. We maken al gebruik van een groene energiemix van windturbines, biomassa en waterkracht. Ook afval is steeds vaker een grondstof voor de chemie of er wordt energie van gemaakt. De circulaire economie speelt dus een belangrijke rol in Delfzijl.

Hergebruik restwarmte

Het Chemiepark in de Eemsdelta heeft de ambitie om als eerste chemische bedrijventerrein van Europa CO₂-neutraal te zijn in 2050. In november 2019 kregen we ruim 930.000 euro subsidie vanuit Nationaal Programma Groningen voor het project ‘Lokale product- en restwarmteleiding Chemiepark’. Dit project bundelt industriële restwarmte voor hergebruik door verschillende ondernemers van het Chemiepark. Hiervoor wordt een mantelbuis aangebracht onder het Eemskanaal, ten Noordoosten van de sluis, dat onder andere de restwarmte van industriegebied Contitank verbindt met de bedrijven op het Chemiepark. Hier doorheen kunnen verschillende bio-vloeistoffen vervoerd worden, zonder dat er elektriciteit nodig is om de vloeistoffen op de juiste temperatuur te houden. Ook wordt de restwarmte nog verder in het proces gebruikt. In principe kan elk bedrijf dat hier interesse in heeft op deze leiding aansluiten. Het komende jaar hopen we daar al een begin mee te maken.

Dit project is een samenwerking tussen de provincie Groningen, Groningen Seaports en de ondernemers op en dichtbij het Chemiepark.

Industrieel proceswater hergebruiken

Naast nuttig hergebruik van industriële restwarmte, is er ook vraag naar een voorziening om industrieel proceswater efficiënt te kunnen hergebruiken. Hiervoor is het project ‘Hergebruik energie- en proceswaterstromen zuidelijk deel Chemiepark’, waarvoor we vanuit Nationaal Programma Groningen 210.000 euro subsidie hebben gekregen. Met dit project werken we aan het hergebruik van industrieel proceswater. Veel water dat gebruikt wordt in de processen van de industrie op het Chemiepark belandt uiteindelijk in de zee. Dat is zonde, want het is van goede kwaliteit. Voor de industrie kan dit water nog prima worden gebruikt, waardoor drinkwater wordt bespaard. Om het efficiënt hergebruik van industrieel proceswater mogelijk te maken, bundelen we voor dit project ondergrondse transportmogelijkheden, waarvoor een mantelbuis met meerdere voorzieningen wordt aangebracht onder het Oosterhornkanaal. De leiding die hiervoor nodig is, kan in de loop van dit jaar in gebruik worden genomen.”

Groningen Seaports werkt voor dit project samen met de provincie Groningen, Nouryon, Waterbedrijf Groningen, North Water en Purified Metal Company.

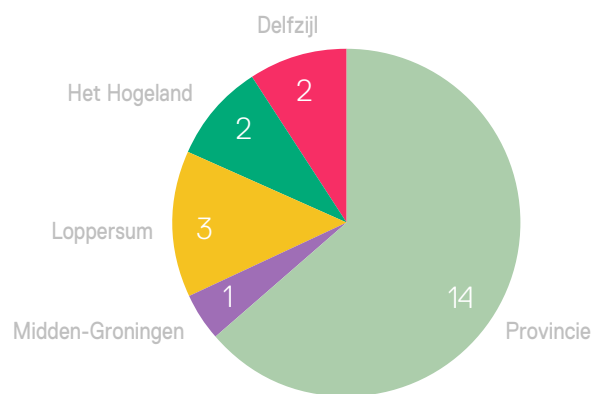
Leestip

In de bijlage van dit jaarverslag is een overzicht van alle projecten te vinden.

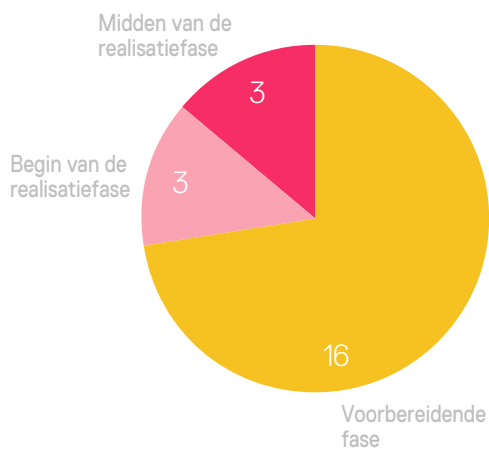
Figuur 6: Aantal projecten gericht op economie

Provinciaal en lokaal

Het grootste deel van de projecten binnen de ambitie economie is ingediend door de provincie. Maar ook op lokaal niveau, bijvoorbeeld bij centrumplannen in Loppersum en Het Hogeland, wordt op deze ambitie ingezet.

Figuur 7: Aantal projecten per projectfase

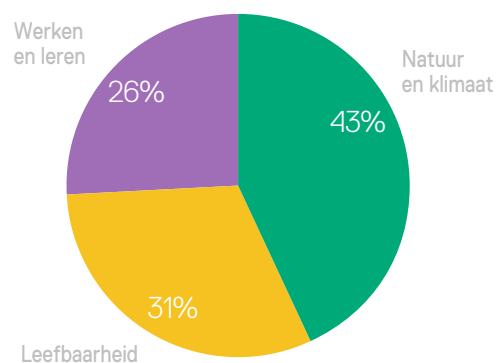
Projectfase

Er zijn 16 projecten die zich in de voorbereidende fase bevinden. Zes projecten bevinden zich in de realisatiefase, waarvan drie in het begin en drie in het midden van deze fase.

Figuur 8: Samenhang met andere ambities

Samenhang met andere ambities

De projecten met in ieder geval een aanzienlijke bijdrage aan de ambitie economie, richten zich ook op de drie andere ambities. De mate waarin deze projecten bijdragen aan natuur en klimaat, leefbaarheid en werken en leren wordt zichtbaar in figuur 8.

We creëren een betere ervaring voor de treinreiziger.

- Yvonne Dubben, projectleider pilot
Automatic Train Operation bij Arriva Nederland

“Kunnen we meer treinen in Noord-Nederland laten rijden? En kunnen we het voor reizigers nog beter en comfortabeler maken? Ja, dat moet kunnen. Diverse partijen sloegen de handen ineen en in 2019 werd, met steun van Nationaal Programma Groningen, een pilot opgezet met Automatic Train Operation (ATO). ATO is een ondersteunend systeem dat machinisten helpt bij het besturen van de trein. Vergelijk het bijvoorbeeld met auto's die cruise control hebben of zelfs auto-pilot. Het doel van ATO is dat we meer treinen kunnen laten rijden die ook nog eens zuiniger, punctueler en comfortabeler zijn. Kortom: een nog betere ervaring voor de reiziger.

Domino-effect

In Groningen hebben we veel enkelsporige spoorlijnen, waardoor inhalen - op een paar plekken na - niet mogelijk is. Om meer treinen te laten rijden, kan het een optie zijn om extra

sporen aan te leggen. Vraag is echter of dat mogelijk is en ook wat de kosten en doorlooptijd zijn. ATO is dan wellicht een slim alternatief. Door ATO kunnen we treinen secuurder laten rijden, waardoor de stiptheid toeneemt en reizigers minder overstappen missen. Deze hogere punctualiteit is juist op enkel spoor erg belangrijk omdat één vertraagde trein tot meer vertraagde treinen leidt; het zogenaamde domino-effect. Ook kunnen met het ATO-systeem treinen dichter op elkaar rijden, waardoor we extra treinen kunnen inzetten en zo meer reizigers kunnen vervoeren. Een ander mooi effect is dat de treinen door het gebruik van ATO zuiniger rijden.

Gesimuleerde dienstregeling

De eerste ritten hebben we in de nachten gedaan door de dienstregeling van overdag te simuleren - zonder reizigers. De software en techniek die speciaal voor ATO gebouwd zijn, werden tijdens deze ritten getest, verfijnd en verbeterd totdat er een goed werkend en betrouwbaar systeem was. Inmiddels hebben we testritten uitgevoerd met reizigers aan boord. Zij kregen een blinde test: ritten mét ATO en ritten zonder. Van hen wilden we weten welke rit het meest comfortabel was.

Op dit moment worden al onze bevindingen bij elkaar gelegd en geanalyseerd. Vervolgens gaan we met de betrokken partijen om tafel over hoe nu verder.

Het mooist aan dit project? Dat we het gewoon zijn gaan dóen. Je kunt achter je bureau berekeningen blijven maken, erover praten en er nog eens over praten. Maar door zo'n trein gewoon te laten rijden, leer je het meest. En dat is wat we hebben gedaan. Niet lullen maar poetsen.”

Partners in deze pilot zijn: ProRail, Arriva Nederland, ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, Stadler Rail en provincie Groningen.

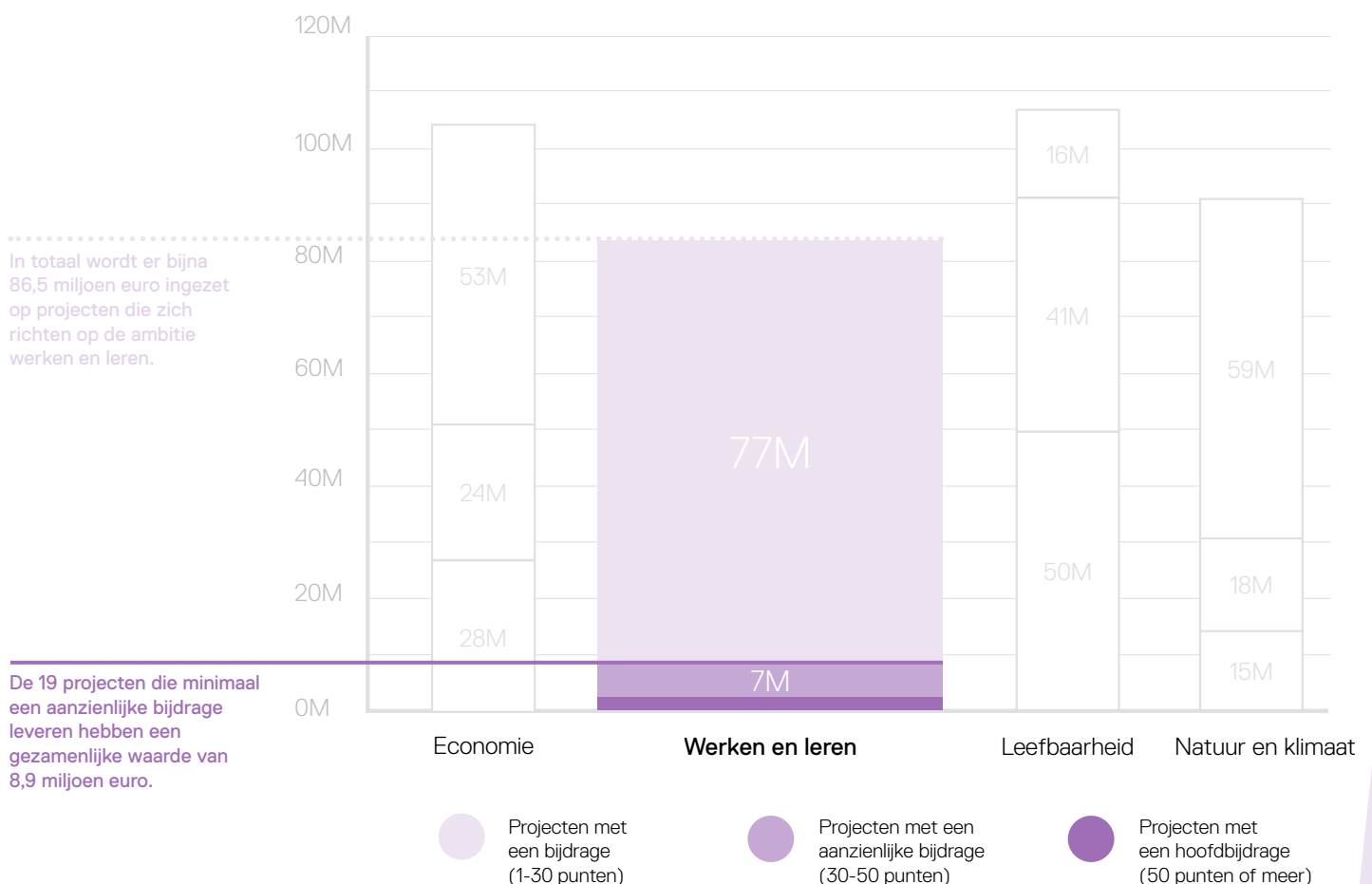
5.2 Werken en leren

We zetten in op het versterken van de sociaaleconomische positie en het opleidingsniveau van Groningers. Opleidingen moeten aansluiten op de gevraagde niveaus en vaardigheden op de arbeidsmarkt. Uitgangspunt is dat inspanningen gericht op het activeren van mensen die een uitkering krijgen, leiden tot meer arbeidsparticipatie en een stijging van het gemiddeld besteedbaar inkomen. Daarnaast gaan we ervan uit dat investeringen in opleidingen, die passen bij gevraagde niveaus op de arbeidsmarkt, leiden tot een sterkere positie op de arbeidsmarkt. Deze paragraaf is gericht op projecten die een aanzienlijke bijdrage leveren aan de sociaaleconomische positie van Groningers.

Dat zijn 13 projecten met een waarde van 8,9 miljoen euro. Bij vier van deze projecten, met een gezamenlijke waarde van 1,7 miljoen euro, wordt de hoofdbijdrage geleverd aan de ambitie werken en leren.

Voorbeelden van projecten die in ieder geval aanzienlijke bijdrage leveren aan de ambitie werken en leren zijn: EPI-kenniscentrum, de leergang Offshore wind en Hive.Mobility. Dankzij een bijdrage vanuit Nationaal Programma Groningen kan het opleidingscentrum EPI-kenniscentrum in 2020 actief blijven. Met de Leergang Offshore Wind krijgen inwoners de kans om zich (beroepsmatig) te oriënteren op de sector windenergie, die normaal gesproken weinig zichtbaar is omdat dit zich op zee afspeelt. Hive.Mobility is een plek waar wordt samengewerkt aan oplossingen op het gebied van slimme mobiliteit.

Figuur 9: Inzet middelen op ambitie werken en leren

“

Onze leergang is een enorm succes!

- Stieneke Boerma, projectleider Noorderpoort Leergang Oriëntatie Offshore Wind

“Offshore wind - de windparken in zee waar energie wordt opgewekt - is voor veel mensen nog onbekend terrein. Wereldwijd is er nog maar weinig over bekend, ook in Groningen. Dit terwijl we met de Eemshaven een belangrijke economische activiteit op dit gebied in handen hebben. Bij de aanleg en het onderhoud van windparken op zee speelt deze haven een grote rol. En daar zijn bedrijven voor nodig, en personeel. Maar ook studenten die zich willen specialiseren in dit vak.

Offshore windproces

We wilden offshore wind meer onder de aandacht brengen. Daarom ontwikkelden we in 2019, met financiering van Nationaal Programma Groningen, de Leergang Oriëntatie Offshore Wind. Dit is een leergang van tien bijeenkomsten met elke keer een ander thema vanuit de keten. Iedere keer werken we samen met andere bedrijven in de provincie Groningen, waar een onderdeel van het offshore windproces aan bod komt. Met deze leergang willen we zowel studenten als professionals laten zien hoe interessant dit thema kan zijn.

Mix aan deelnemers

Deze hele aanpak was een probeersel. We hadden van tevoren geen idee of er überhaupt behoefte was aan zo'n leergang. Maar tot onze grote verbazing en blijdschap kwamen er meer dan honderd mensen naar onze voorlichting toe. Zo'n vijftig, zestig mensen volgen het hele programma, daarnaast zijn er mensen die zich voor losse colleges inschrijven. Iedere keer is het zaaltje te krap en moeten we stoelen bijschuiven. Kortom: de Leergang Oriëntatie Offshore Wind is een

Samenwerkingspartners in dit project zijn: Groninger Seaport, Northern Netherlands Offshore Wind, Hanzehogeschool Groningen, Noorderpoort, Rijksuniversiteit Groningen, New Energy Coalition en provincie Groningen.

Leestip

In de bijlage van dit jaarverslag is een overzicht van alle projecten te vinden.

enorm succes. In juni 2020 hebben we de diploma-uitreiking. Het bijzondere is de mix aan deelnemers: van mbo- en hbo-studenten tot werknemers en werkgevers binnen én buiten de energiesector. Na iedere bijeenkomst is er tijd om te netwerken. Dat zijn waardevolle momenten; onderling wordt er veel kennis uitgewisseld. Studenten komen bovendien in contact met professionals en toekomstige werkgevers.

Best practice

Dit project is een typisch voorbeeld van een goede samenwerking. Verschillende bedrijven, de Groninger kennisinstellingen en de provincie komen op een effectieve manier bij elkaar. Doordat het bedrijfsleven is betrokken heb je real time en up-to-date kennis. Heel interessant. Het zou mooi zijn als deze leergang een best practice kan zijn voor de rest van Nederland en voor andere branches. Want deze nieuwe vorm van leren kun je natuurlijk op allerlei interessante thema's plakken. We willen dit initiatief dan ook zéker een vervolg geven.

Waar ik gelukkig van word? Van de samenwerking. Maar ook van het feit dat het ons is gelukt om een interessant programma te maken voor zoveel verschillende doelgroepen. En van dat steeds weer te krappe zaaltje natuurlijk. Prachtig toch?"

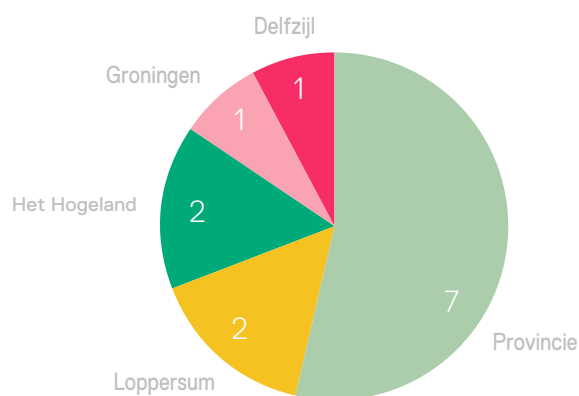

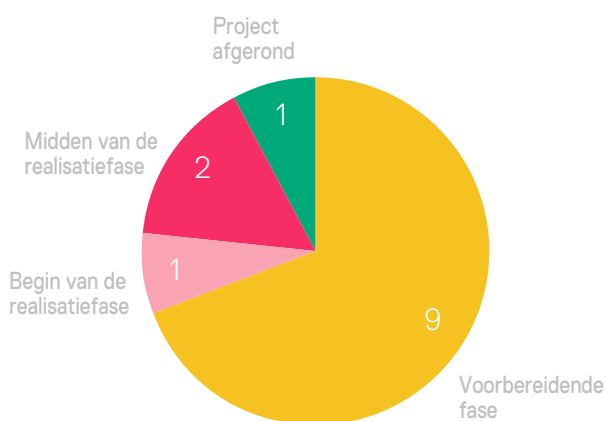
Provinciaal en lokaal

Van de 13 projecten gericht op deze ambitie valt de helft onder het provinciale programma. De projecten Leergang offshore wind en Hive.Mobility (zie interviews) zijn daar onderdeel van. Maar ook het project in Loppersum dat gericht is op het verbeteren van schoolpleinen bij schoolgebouwen die worden versterkt of gebouwd is een voorbeeld van een lokaal project dat zich onder andere richt op de ambitie werken en leren. De educatieve mogelijkheden worden vergroot en lessen die binnen en buiten worden gegeven, kunnen met elkaar verbonden worden.

Figuur 10: Aantal projecten gericht op werken en leren

Figuur 11: Aantal projecten per projectfase

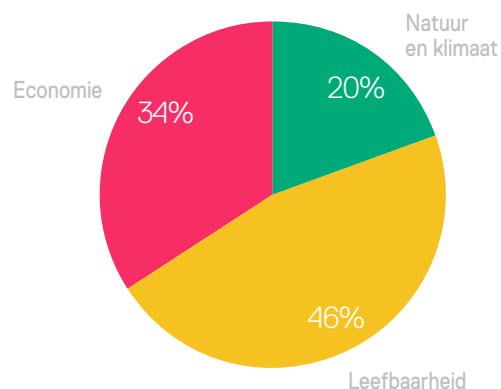
Projectfase

Het grootste deel van de projecten bevindt zich in de voorbereidende fase. Vier projecten bevinden zich in het midden van de realisatiefase en één project is afgerond.

Samenhang met andere ambities

De projecten met in ieder geval een aanzienlijke bijdrage aan de ambitie werken en leren, richten zich ook op de drie andere ambities. De mate waarin projecten ook bijdragen aan leefbaarheid, economie en natuur en klimaat wordt zichtbaar in figuur 12.

Figuur 12: Samenhang met andere ambities

““

Samen werken we aan morgen.

- Ilse Mensink, programmacoördinator Hive.Mobility

“Rijden de treinen in de toekomst op waterstof? Hoe creëren we nóg slimmere voertuigen?

En: hoe maken we het verkeer vlotter, veiliger en duurzamer? Met dat soort vraagstukken houden we ons bezig binnen Hive.Mobility in Groningen. Een unieke plek in Noord-Nederland waar overheden, kennisinstellingen en het bedrijfsleven samenwerken aan oplossingen op het gebied van slimme mobiliteit.

De spin in het web

Hive.Mobility is een echte netwerkorganisatie; de spin in het web. Ons doel is de kennis, expertise en initiatieven op het gebied van slimme mobiliteit met elkaar te verbinden. Welke projecten zijn er gaande, wie is waarmee bezig en hoe kunnen we elkaar versterken? Een voorbeeld? Studenten van de Hanzehogeschool Groningen deden mee aan de World Solar Challenge. Na hun afstuderen wilden ze graag verder met dit thema. Via de provincie kwamen ze bij ons terecht en wij bekijken nu bij welk initiatief deze talenten kunnen aansluiten.

Innovatie-agenda

In 2019 hebben we, met een startbijdrage van Nationaal Programma Groningen, de structuur en de basis van Hive.Mobility

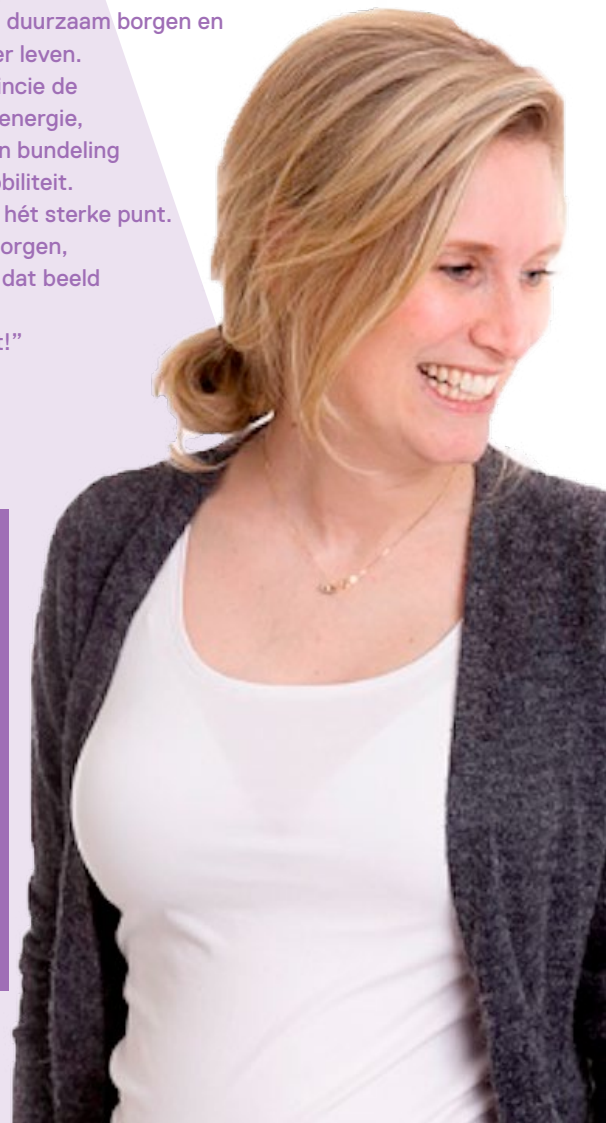
neergezet. Een passende naam, website, logo, de samenwerkingsovereenkomsten en noem maar op. Ook hebben we met alle partners een gezamenlijke innovatie-agenda samengesteld en starten we met kennissessies, waarbij iedere partner een eigen sessie organiseert. Binnenkort laten we tijdens de Digitale Top ‘Nederland Digitaal’ verschillende toepassingen van de combinatie van data en mobiliteit zien.

Duurzaam borgen

Met Hive.Mobility willen we de positie van Groningen verder versterken. Onze oplossingen voor slimme mobiliteit moeten op lange termijn bijdragen aan de economie, de arbeidsmarkt én de leefbaarheid in de provincie. De kennis die we opdoen, willen we duurzaam borgen en inbedden in het Groninger leven. Ik verwacht in onze provincie de komende jaren heel veel energie, innovatieve ideeën en een bundeling van krachten rondom mobiliteit. Die krachtenbundeling is hét sterke punt. Samen werken we aan morgen, aan de toekomst, én aan dat beeld dat moet gaan ontstaan: in Groningen gebeurt het!”

Hive.Mobility

Hive.Mobility, dat in 2019 werd geopend, is een samenwerkingsverband tussen provincie Groningen, gemeente Groningen, Rijksuniversiteit Groningen, Hanzehogeschool Groningen en Noorderpoort. In dit kenniscentrum werken deze partijen en negen strategische partners uit het bedrijfsleven samen aan slimme en innovatieve mobiliteit. Deze partners zijn: Arriva, Qbuzz, Holthausen, Hitachi Capital Mobility, Century, RobotTuner, Energy Expo, Groningen Bereikbaar en OV-bureau Groningen Drenthe. Zie ook: www.hivemobility.nl

A photograph of a woman and children playing in a grassy field. The woman is in the center, wearing a dark jacket, and is interacting with a child. To the left, another child in a bright green shirt is visible. To the right, a child in a dark jacket is holding a vertical wooden post. The background shows a grassy field with trees in the distance. A large yellow graphic element is overlaid on the right side of the image, containing text.

“

Werken
aan een
toekomst
voor elke
Groninger,
jong én oud.

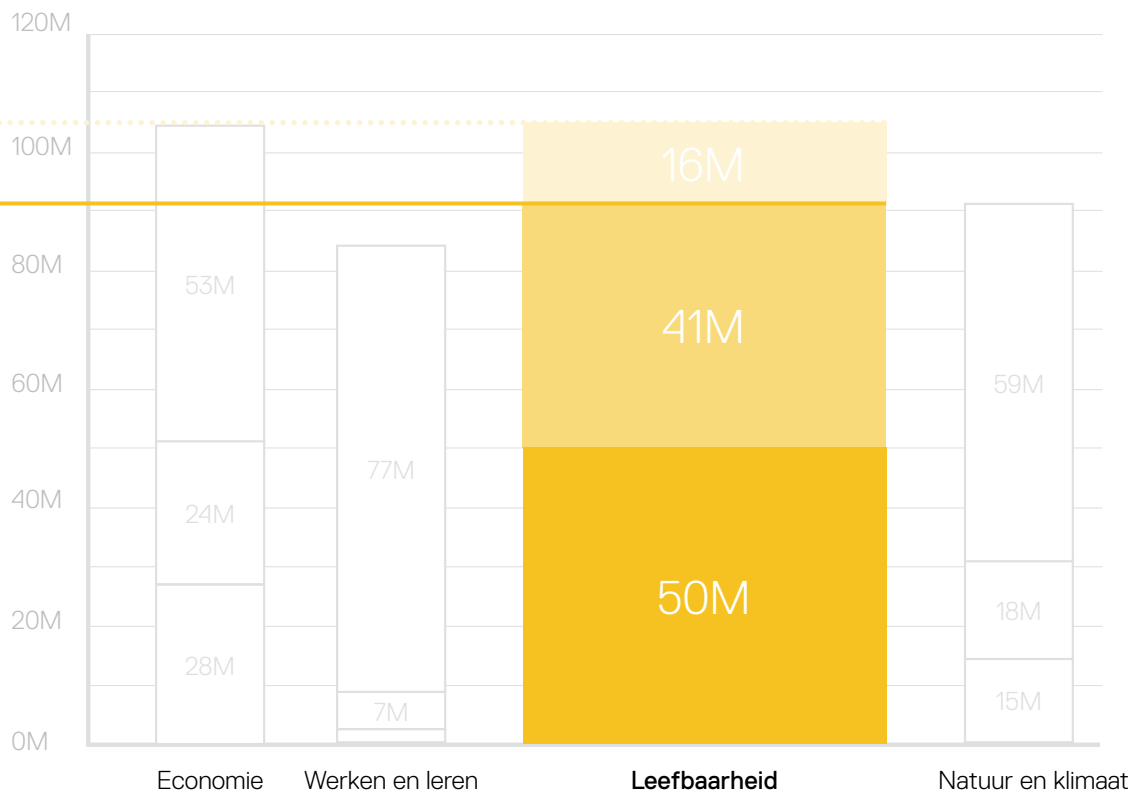
5.3 Leefbaarheid

Met deze ambitie streven we naar een leefbaar en toekomstbestendig Groningen. Uitgangspunt is dat investeringen in wonen, werken en fysieke leefomgeving zorgen voor een hogere leefbaarheid. Tot nu toe zijn er 76 projecten die in ieder geval een aanzienlijke bijdrage leveren aan het verbeteren van de leefbaarheid in Groningen. Een voorbeeld hiervan is de oude steenfabriek in Rusthoven, die dankzij deze middelen een nieuwe bestemming krijgt. Maar ook het vernieuwen van de openbare ruimte, bijvoorbeeld in Ten Post en Ten Boer, valt onder deze ambitie.

Naast de projecten die een aanzienlijke bijdrage of hoofdbijdrage leveren aan de ambitie leefbaarheid, zijn er 21 projecten die in kleine mate aan deze ambitie bijdragen. Dit betekent dat ongeveer 90% van alle projecten binnen de lokale en provinciale programma's iets doen op het gebied van leefbaarheid. Bij veel van deze projecten is het bevorderen van de leefbaarheid niet de belangrijkste doelstelling, maar een mooie bijkomstigheid (van bijvoorbeeld investeringen in de natuur) of een klein onderdeel van het project. Een voorbeeld hiervan is de Demowoning duurzaamheid, een project in Loppersum waar een monumentaal pand gebruikt wordt om inwoners te inspireren en te adviseren over hoe oude woningen verduurzaamd kunnen worden. Er zijn 48 projecten die een hoofdbijdrage leveren aan de ambitie leefbaarheid.

In totaal wordt er bijna 107 miljoen euro ingezet op projecten die zich richten op het verbeteren van de leefbaarheid.

De 76 projecten die minimaal een aanzienlijke bijdrage leveren hebben een gezamenlijke waarde van 91 miljoen euro.

Figuur 13: Inzet middelen op ambitie leefbaarheid

Projecten met een bijdrage (1-30 punten)

Projecten met een aanzienlijke bijdrage (30-50 punten)

Projecten met een hoofdbijdrage (50 punten of meer)

“

We werken aan toekomstbestendige dorpen.

- Gert Jan van 't Land,
projectleider Nieuwborgen.net

Leestip

In de bijlage van dit jaarverslag is een overzicht van alle projecten te vinden.

“Toekomstbestendige dorpen; dáár willen we naartoe werken. Het doel van dit project is om huizen in de dorpen Nieuwolda en Wagenborgen te isoleren en inwoners te laten overschakelen op lokaal geproduceerd groen gas. De biovergister, die het groene gas produceert, wordt hiervoor aangesloten op het bestaande aardgasnetwerk. Om dit te kunnen doen, hebben we ruim 4,7 miljoen euro van het Rijk gekregen. Maar daarmee ben je er nog niet.

Kennismaken met duurzaamheid

Een project als dit valt of staat met goede communicatie naar en met de inwoners. Met geld vanuit Nationaal Programma Groningen kunnen wij dat oppakken. We hebben een website, een nieuwsbrief en social media-kanalen opgezet én bijeenkomsten georganiseerd. Tijdens het hele project blijven we contact zoeken met de bewoners. We willen hen laten kennismaken met het thema duurzaamheid en ze uitnodigen om met ons samen te werken.

Duidelijk toekomstbeeld

Tijdens de bijeenkomsten hebben we tegen de inwoners gezegd: ‘Jullie zijn de opdrachtgever van dit project. We hebben veel geld gekregen om jullie dorp toekomstbestendig te maken met als uitgangspunten verduurzaming en groen gas. Hoe kunnen we dit geld volgens jullie het best besteden?’ Dit is een andere manier van werken. Normaal gesproken bedenkt de overheid iets en wordt het uitgevoerd. Nu hebben we juist de bewoners laten vertellen waar zij behoefte aan hebben. Samen hebben we een heel duidelijk beeld voor de toekomst neergezet ([zie praatplaat](#)).

Aardappelen op groen gas

Wat de bewoners willen? Onafhankelijk worden van marktpartijen en hun eigen groene gas produceren. Ook willen ze goedkoper wonen. Dat dit kan, gaan wij ze laten zien met heel concrete voorbeelden. Zo kunnen ze straks in het ‘Waarmtehoes’ in Nieuwolda zelf ervaren hoe je aardappelen kookt op groen gas en krijgen vijftig gezinnen alvast een woonadvies over hoe ze minder energie verbruiken. Bij nog eens vijftig gezinnen wordt de centrale verwarming beter ingeregeld, met meer comfort en een besparing op gasverbruik als resultaat.

De bewoners zijn erg geïnteresseerd. Zij zien kansen, maar er zijn ook nog twijfels: wij zijn nu de testcase, wat als het niet werkt? Als overheid hebben we het vertrouwen van de bevolking terug te winnen. Daarom krijgt iedere inwoner een individueel voorstel en is meedoen compleet vrijwillig. In 2022 moet dit project zijn afgerond, maar voor ons is kwaliteit belangrijker dan op dat moment echt klaar te zijn. We willen een inspirerend en duurzaam voorbeeld zijn voor heel Nederland.”

Kijk ook op: www.nieuwborgen.net of [bekijk de praatplaat van het project](#).

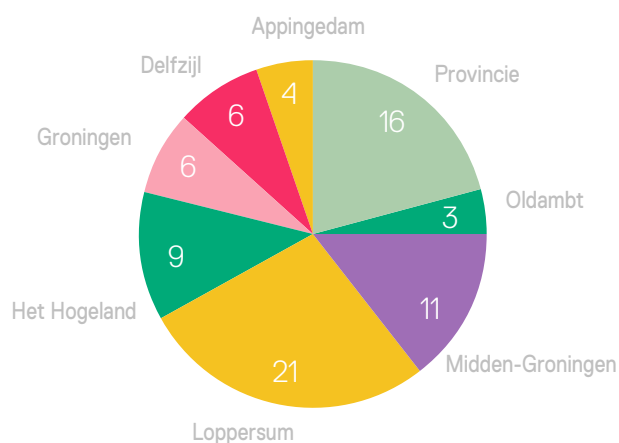

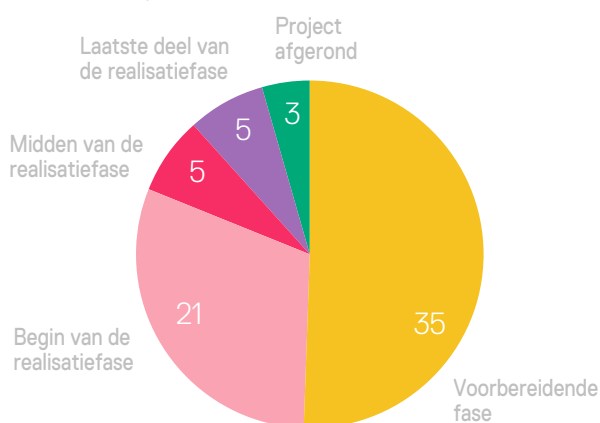
Provinciaal en lokaal³

Het verbeteren van de leefbaarheid is vooral een gemeentelijke aangelegenheid. Zij zijn immers verantwoordelijk voor de leefomgeving van Groningers, bij de inrichting van dorpen, steden en het platteland. Ook zijn gemeenten betrokken bij veel basisvoorzieningen die dankzij middelen van Nationaal Programma Groningen een 'plus' kunnen ontvangen, zoals musea, scholen, sportfaciliteiten of culturele centra.

Figuur 14: Aantal projecten gericht op leefbaarheid

Figuur 15: Aantal projecten per projectfase

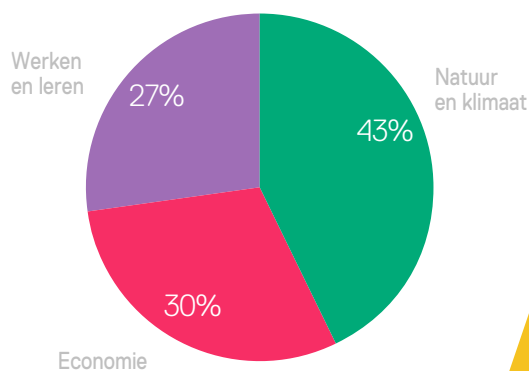
Projectfase

Iets meer dan de helft van de projecten bevindt zich in de voorbereidende fase. Een klein deel van de projecten is afgerond, waaronder de stapsteen naar het Waddenwerelderfgoed: de museumtuin rond het Muzeeaquarium Delfzijl. Bezoekers van de kustzone kunnen daar meer leren over het wad.

Samenhang met andere ambities

De projecten met in ieder geval een aanzienlijke bijdrage aan de ambitie leefbaarheid, richten zich ook op de drie andere ambities. De mate waarin projecten ook bijdragen aan economie, werken en leren en natuur en klimaat wordt zichtbaar in figuur 16.

Figuur 16: Samenhang met andere ambities

³ Het project 'Emotionele sociale ondersteuning' is een samenwerking van alle gemeenten en de provincie, in figuur 14 telt het project daarom mee bij alle overheden. In figuur 15 is dit niet het geval, het project heeft maar één fase waarin het zich bevindt. Daarom komen de totalen uit figuur 14 en 15 niet met elkaar overeen.

Een nieuw theater als hart van Delfzijl.

- Dick Janssen, programmamanager
Gebiedsontwikkeling Delfzijl Centrum Zuidoost

“Toen we hoorden dat we voor onze plannen ruim 10 miljoen euro vanuit Nationaal Programma Groningen beschikbaar gesteld werd, was dat reden voor een feestje. Eind 2018 waren we gestart met een plan van aanpak voor Theater De Molenberg. Het theater is behoorlijk verouderd. Een nieuw, cultureel gebouw zou geweldige kansen bieden voor de gemeente én de regio.

Ambitieuus plan

Samen met inwoners en ondernemers zijn we plannen gaan maken. Het werd al snel duidelijk dat de voorkeur uitging naar het mooiste en meest uitgebreide scenario: sloop en vervangende nieuwbouw van De Molenberg, waarbij een nieuw complex ontstaat met plek voor verschillende cultuurinstellingen: het theater, de bibliotheek en het IVAK (de culturele netwerkorganisatie van de gemeenten Delfzijl, Appingedam en Loppersum). Naast cultuur, biedt het theater ook mooie kansen voor de horeca. Een ambitieus plan dus, waar niet alleen Delfzijl van geniet, maar de hele regio. De gemeente kon dit echter niet helemaal alleen financieren, dus we dienden het plan in bij Nationaal Programma Groningen.

In mei 2019 kregen we een mondelinge toezegging. Hoewel de officiële ‘ja’ nog niet op papier stond - dat zou pas in oktober komen - zijn we in de zomer van 2019 al wel voortvarend aan de slag gegaan. Zo’n ingreep in het hart van Centrum Zuidoost heeft immers ook effect op de omgeving. Met de plannen voor De Molenberg in de hand, zijn we samen met de inwoners aan de gang gegaan met de gebiedsagenda. Het draagvlak voor een nieuw cultureel centrum en een andere aankleding van de directe omgeving is groot. Het geeft het centrum weer een hart en zorgt voor reuring. Een bruisende plek in Delfzijl waar het goed toeven is.

Mooie verbindingen

Dankzij de bevoegde directeur van het theater doet De Molenberg het tot op heden nog goed. Het trekt voor een klein theater écht grote namen en biedt een heel divers programma. Dat willen we niet alleen behouden, maar we willen méér bieden. In het nieuwe gebouw komen daarom onder andere extra stoelen in de kleine zaal, zodat er ook in het weekend films gedraaid kunnen worden. En er zijn mooie verbindingen mogelijk door het aanbod van de bibliotheek en het IVAK.

Natuurlijk neemt de uitvoering van een groot plan als dit de nodige tijd in beslag. Besloten is om na Delfsail – zomer 2021 – te starten met de sloop van het theatergebouw. Pas daarna kunnen we met de nieuwbouw beginnen, die zeker twee theaterseizoenen duurt. Intussen zijn we met een team druk bezig met alle vergunningen en kijken we met specialisten naar zaken als verkeer en parkeren. Bij het uitwerken van de verschillende plannen blijven we natuurlijk nauw samenwerken met de inwoners. Het wordt immers hun gebouw.”

5.4 Natuur en klimaat

Een aantrekkelijke leefomgeving met een hoge biodiversiteit, een energietransitie met de menselijke maat en circulaire landbouw; thema's die centraal staan bij de ambitie natuur en klimaat.

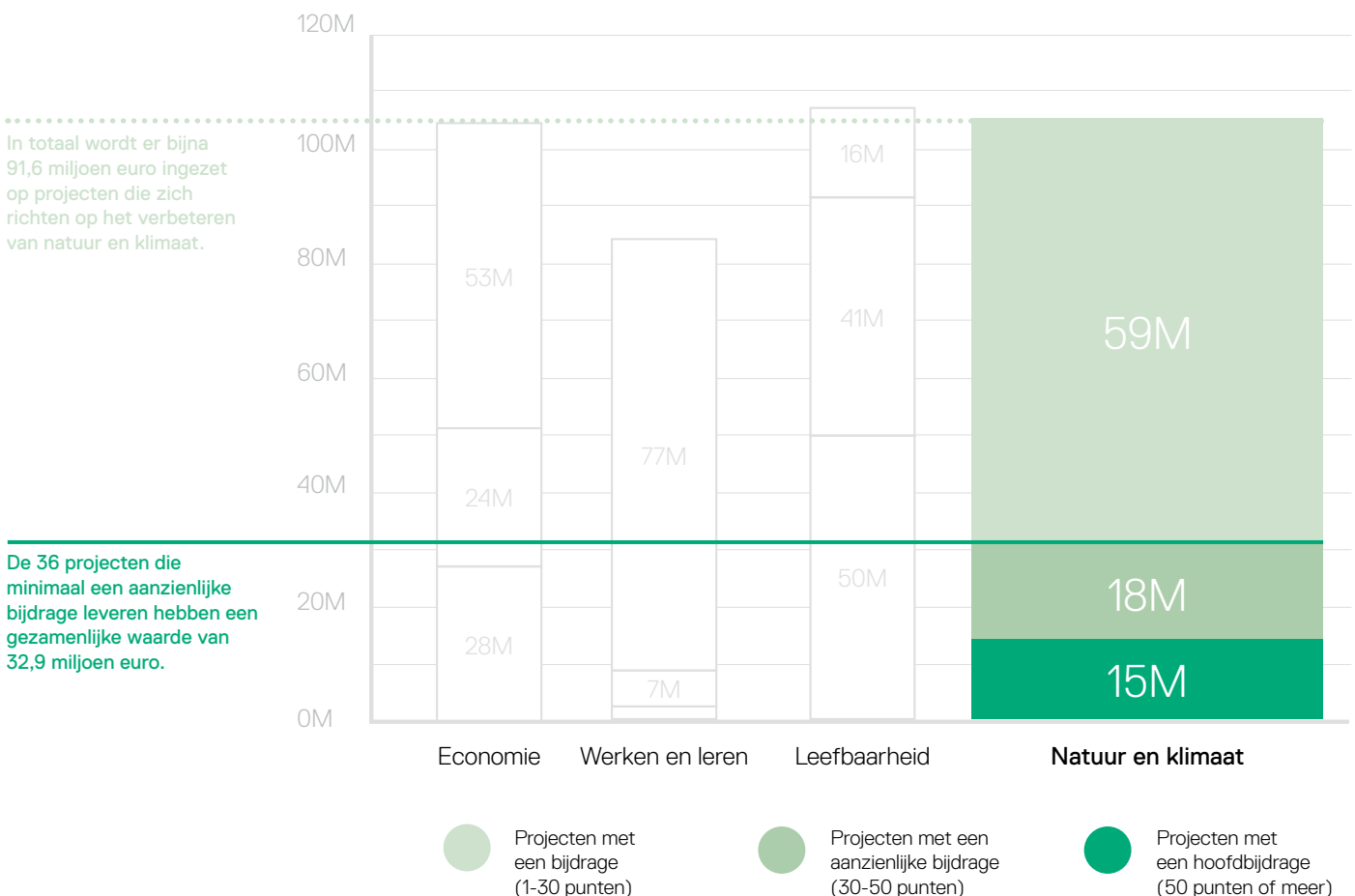
Tot nu toe zijn er 36 projecten die aanzienlijk bijdragen aan deze ambitie. Het aanjagen van natuur inclusieve landbouw in Midwolder Bouwten bijvoorbeeld, of het optimaliseren van de laadinfrastructuur in Loppersum. Opvallend is dat deze projecten zich niet alleen op de natuur richten, maar ook zorgen voor

economische ontwikkeling of verbetering van de leefbaarheid. Dé rode draad bij bijna al deze projecten. Er zijn 66 projecten die bijdragen aan de ambitie natuur en klimaat. Dit zijn veel projecten met een 'groene' component, zoals de investeringen in de kerk in Garmerwolde, waarbij ook aandacht is voor duurzaamheid. Er zijn 16 projecten die een hoofdbijdrage leveren aan natuur en klimaat. Dit zijn projecten als natuurinclusieve landbouw Midwolda of de Pilot aardgasloze wijken in Appingedam.

Leestip!

Goed om te weten: in de bijlage van dit jaarverslag is een overzicht van alle projecten te vinden.

Figuur 17: Inzet middelen op ambitie natuur en klimaat

Met precisie-landbouw is winst te behalen.

- **Corné Kempenaar, projectleider Verankering resultaten Precisielandbouw in Groningen**

“Drie boeren in Groningen doen mee aan de Nationale Proeftuin Precisielandbouw (NPPL). Het gaat om Anselm Claassen in Vierhuizen, Ad van Velde in Kantens en Nanne Sterenberg in Onstwedde. Het project Nationale Proeftuin Precisielandbouw helpt in totaal 26 boeren en tuinders. Zij worden ondersteund door experts van de Wageningen University & Research, die deelnemers helpen om op hun bedrijf concreet aan de slag te gaan met specifieke toepassingen van precisie-landbouw. Zo kunnen ze werken aan het verhogen van de opbrengst, het verlagen van de kosten, het verminderen van milieubelasting en het verbeteren van de voedselkwaliteit.

Data in plaats van op gevoel

Bij precisie-landbouw gaat het vooral om het maken van keuzes voor je bedrijf, die je baseert op data in plaats van op gevoel.

Met satellietbeelden kun je bijvoorbeeld zien op welke plekken je gewas het beste groeit en waar precies bemesting nodig is. Zo zijn er heel veel precisietechnieken. Als je voldoende data hebt en deze juist kunt interpreteren, realiseer je een hogere productie op je land en kun je bijvoorbeeld besparen op meststoffen, water en gewasbeschermingsmiddelen. Meer opbrengst en dan ook nog eens milieuvriendelijker.

We hebben een bijdrage gevraagd vanuit Nationaal Programma Groningen om de kennis die we opdoen te verankeren in Groningen. Het idee is dat de drie Groningse boeren die meedoen aan de landelijke proeftuin hun kennis overdragen aan boeren om hen heen. Door de ervaringen van de boeren die aan het landelijke project meedoen te delen met boeren in Groningen, hopen we dat er meer verdieping komt en boeren mooie stappen kunnen zetten op het gebied van precisie-landbouw.”

Groningse deelnemers Nationale Proeftuin Precisielandbouw

Anselm Claassen (Vierhuizen) gaat voor verhoging van het rendement van zijn pootgoedteelt. Dus veel knollen per hectare en een gelijkmatiger sortering door de pootafstand te variëren op basis van data uit bodemscans.

Ad van Velde (Kantens) wil de opbrengst en kwaliteit van zijn ruwvoer verbeteren met behulp van precisiebemesting. Hij heeft hiervoor meer data nodig over zijn grond en van de opbrengsten van zijn gewassen.

Nanne Sterenberg (Onstwedde) wil minder gewasbeschermingsmiddelen toepassen om kosten en milieu te sparen en pH-waarden ‘repareren’. Ook is het doel om het akkerbouwbedrijf toekomstbestendiger te maken.

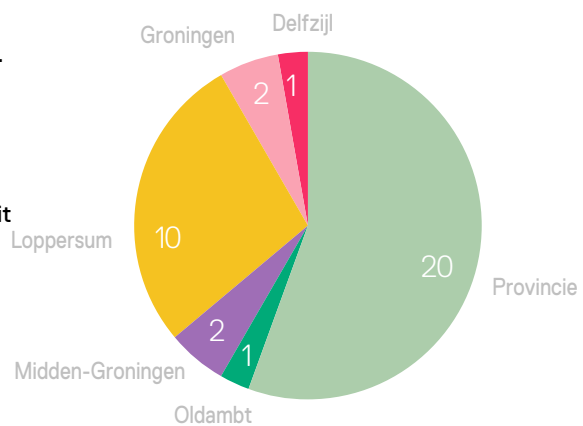

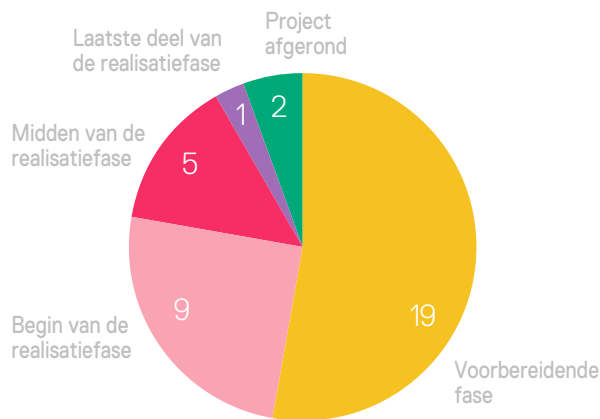
Provinciaal en lokaal

De meeste projecten die zich richten op de ambitie natuur en klimaat zijn ingediend door de provincie Groningen. Deze projecten gaan vooral over bereikbaarheid, vergroening van de industrie en landbouw. De gemeenten Loppersum en Groningen hebben projecten ingediend om de biodiversiteit in de provincie te bevorderen.

Figuur 18: Aantal projecten gericht op natuur en klimaat

Figuur 19: Aantal projecten per projectfase

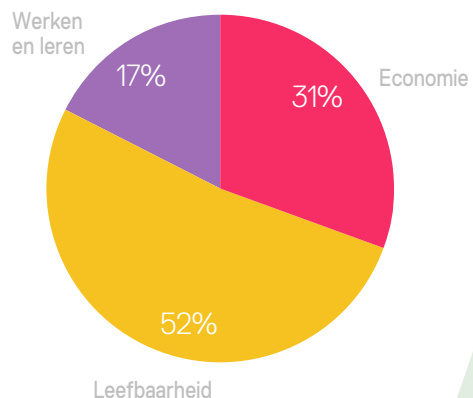
Projectfase

Meer dan de helft van de projecten bevindt zich in de voorbereidende fase. Het project dat bestaat uit studies over een warmtetransportleiding tussen Eemsdelta en stad Groningen is hier een voorbeeld van. Na toekenning van de middelen eind 2019 zijn de gemeenten Delfzijl en Groningen begonnen met het opstellen van wijkuitvoeringsplannen. In deze plannen worden de alternatieven voor aardgas en manieren waarop de wijken van aardgas af kunnen komen verkend.

Figuur 20: Samenhang met andere ambities

Samenhang met andere ambities

De projecten met in ieder geval een aanzienlijke bijdrage aan de ambitie natuur en klimaat, richten zich ook op de drie andere ambities. De mate waarin projecten ook bijdragen aan economie, werken en leren en leefbaarheid wordt zichtbaar in figuur 20.

Een goede bereikbaarheid met elektrisch deelfervoer.

- Joost Smits, projectleider Duurzaamheid en Milieu, gemeente Loppersum
- Louwina Platteel, projectleider Deelmobiliteit, gemeente Loppersum

Joost Smits: “Eind 2017 tekenden de Provincies Groningen en Drenthe en energieorganisatie Enpuls de ‘Green Deal Laadpalen’ tijdens de Klimaattop Noord-Nederland. Afsproken is dat er in totaal 1000 laadpalen in deze provincies komen; iedere laadpaal heeft twee aansluitpunten. Op dit moment heeft de gemeente Loppersum 22 laadpalen aangevraagd en er volgen meer. Door het vergroten van het aantal openbare laadpalen stimuleren we de omslag naar elektrisch rijden. Zo maken we het vervoer groener en slimmer. We zijn nu druk bezig om hier samen met inwoners goede plekken voor te vinden. Naast laadpalen denken we ook aan laadpleinen, waar op centrale punten in de dorpen meerdere laadpalen komen.

Kansen

De komst van de laadpalen brengt nieuwe kansen met zich mee. Er is weinig openbaar vervoer in de dorpen, sommige dorpsbewoners moeten wel drie kwartier lopen voor ze bij

de bushalte zijn. Deelfervoer zou een goede oplossing zijn. Bij Nationaal Programma Groningen deden we hiervoor een aanvraag.”

Louwina Platteel: “In de zomer van 2019 kregen we te horen dat we vanuit Nationaal Programma Groningen twee miljoen euro krijgen voor 10 jaar deelfervoer in alle 17 dorpen van de gemeente Loppersum.

Verleiden

We zijn nu druk bezig met de uitwerking van dit project. Dit doen we als gemeente samen met inwoners. We hopen inwoners te verleiden om afscheid te nemen van hun tweede auto. Door de elektrische auto te delen, scheelt dat voor de inwoner enorm in de kosten en bovendien wordt het vervoer een stuk groener. Naast auto's willen we ook kijken naar deelfietsen, scooters of personenbusjes.

Ambitie 2030

We hebben de ambitie om in 2030 onafhankelijk te zijn van fossiele brandstoffen. Daar dragen deze auto's aan bij. Daarnaast werken we met dit project aan de leefbaarheid, economische kansen en mobiliteit. In 2020 starten we met een pilot. Samen met een kernteam - bestaande uit een vertegenwoordiging van onze inwoners - kijken we bijvoorbeeld welke auto's we willen, of we gaan leasen of kopen en hoe we het zo kunnen organiseren dat inwoners ook daadwerkelijk gaan meedoen. Want iets een mooi project vinden, betekent nog niet dat mensen in de deelauto stappen.”

6.

Speciale programma's

Naast de provinciale en lokale programma's is een deel van de middelen uit Nationaal Programma Groningen gekoppeld aan een aantal speciale programma's. Ook deze dragen bij aan de ambities van het nationaal programma. Deze speciale programma's zijn: Toukomst, bewonersinitiatieven, zorgprogramma, erfgoedprogramma en overige projecten die met versterking te maken hebben. In dit hoofdstuk beschrijven we de voortgang van deze programma's.

6.1 Toukomst

Toukomst is een project van Nationaal Programma Groningen en wordt uitgevoerd met West 8 en organisaties uit de provincie Groningen. Toukomst gaat over beter wonen, leven en werken in Groningen.

Over grote, vernieuwende en creatieve ideeën die de provincie Groningen en haar inwoners vooruithelpen. De projecten kenmerken zich door drie waarden: samen en inclusief, de toekomst van Groningen en de eigen kracht van mensen. Elke Groninger kan tot en met 31 maart ideeën indienen op de website van Toukomst.

Deze ideeën gebruiken we voor:

- Toukomstprojecten, grote projecten die echt het verschil maken voor onze toekomst. De gekozen Toukomstprojecten gaan we uitvoeren, een aantal andere projecten helpen we met een kleiner bedrag op weg.
- Het Toukomstbeeld dat wordt gemaakt op basis van de ingestuurde ideeën, dit is een samenhangende blik op de toekomst van Groningen in 2040.

Beide onderdelen van Toukomst zijn een inhoudelijk fundament van Nationaal Programma Groningen. Het kan richting geven aan hoe invulling gegeven wordt aan de ambities van Nationaal Programma Groningen. De uitkomsten van Toukomst zijn ook input voor de evaluatie van het nationaal programma.

De looptijd van het project was tien maanden, van 1 september 2019 tot 1 juli 2020. Vanwege het coronavirus gaat het project langer duren. De eerste maanden van het project stonden in het teken van voorbereiding en het ophalen van de eerste ideeën. Provincie en gemeenten waren hier nauw bij betrokken.

Voor de uitvoering van Toukomst is 100 miljoen euro gereserveerd. Daarvan is één miljoen bestemd voor de uitvoering van het project. In 2019 is hiervan ongeveer 200.000 euro uitgegeven.

6.2 Programma bewonersinitiatieven

Met het programma bewonersinitiatieven stimuleert Nationaal Programma Groningen inwoners om zelf met ideeën en initiatieven te komen en projecten in te sturen.

In totaal is 25 miljoen euro gereserveerd voor:

- Loket Leefbaarheid
- Impulsloket
- Programma lokale energietransitie

6.2.1 Loket Leefbaarheid

In 2014 is het Loket Leefbaarheid opgericht om projecten in het aardbevingsgebied te ondersteunen die de leefbaarheid vergroten. Eind 2018 is dit loket gesloten omdat het volledige budget was uitgekeerd. Op 11 maart 2019 heeft het bestuur van Nationaal Programma Groningen besloten om Loket Leefbaarheid voort te zetten. Het nieuwe Loket Leefbaarheid is opengesteld op 2 september 2019. Nationaal Programma Groningen stelt hiervoor de komende tien jaar 10 miljoen euro beschikbaar.

Loket Leefbaarheid ondersteunt gezamenlijke plannen van inwoners die bijdragen aan prettig wonen in hun straat of dorp. Per project kan maximaal 10.000 euro worden aangevraagd. Het Loket Leefbaarheid is ondergebracht bij de organisatie Groninger Dorpen en wordt administratief ondersteund door Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN). De beoordeling van de projecten wordt gedaan door een beoordelingscommissie die bestaat uit vier inwoners van het gebied en een medewerker van de provincie Groningen.

In 2019 zijn 172 aanvragen ingediend.

In tabel 3 is weergegeven hoeveel aanvragen per gemeente zijn ingediend. In totaal zijn 81 aanvragen toegekend en 13 aanvragen afgewezen. De overige aanvragen zijn in behandeling. Belangrijkste reden voor de afwijzingen was een onvolledig dekkingsplan, waardoor projecten niet klaar waren voor uitvoering. In totaal is voor bijna 450.000 euro toegekend. Het gemiddeld toegekende bedrag per beschikking was ruim 5.500 euro.

Meer informatie op www.loketleefbaarheid.nl

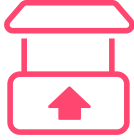
Tabel 3: Aanvragen Loket Leefbaarheid⁵

Gemeente	Aantal aanvragen
Appingedam	15
Delfzijl	16
Groningen	24
Het Hogeland	57
Loppersum	31
Midden-Groningen	13
Oldambt	10
Westerkwartier	6
Totaal	172

⁵Bron: Groninger Dorpen

6.2.2 Impulsloket

Voor het Impulsloket heeft Nationaal Programma Groningen tien miljoen euro voor tien jaar gereserveerd voor grote bewonersinitiatieven boven de 10.000 euro én initiatieven van kleine ondernemers tot 15.000 euro. Deze regeling geldt voor de hele provincie Groningen. Op 2 december 2019 heeft het bestuur van Nationaal Programma Groningen de uitgangspunten voor het Impulsloket vastgesteld. Daarna is gestart met het juridisch vormgeven van de regeling. De regeling wordt opengesteld in 2020. In 2019 zijn er daarom nog geen middelen uitgekeerd.

De doelgroep van het Impulsloket bestaat enerzijds uit stichtingen, verenigingen en coöperaties. Anderzijds is een deel van het budget gereserveerd voor kleine ondernemers die met hun onderneming een bijdrage willen leveren aan de lokale omgeving.

De aanvragen moeten voldoen aan de ambities en randvoorwaarden van het programmakader en worden beoordeeld door een beoordelingscommissie. Het programmabureau gaat de regeling uitvoeren.

6.2.3 Programma Lokale Energietransitie

Binnen Nationaal Programma Groningen is een reservering van maximaal vijf miljoen euro opgenomen voor de voortzetting en verdieping van het eerdere programma Lokale Energietransitie. Dit programma is een initiatief van de Groninger Energiekoepel, Grunneger Power en Natuur- en Milieufederatie Groningen. In het kader van dat programma is in de periode 2016-2019 gewerkt aan het werven en ondersteunen van lokale energiecoöperaties en andere duurzame energie-initiatieven van bewoners en verenigingen. Naar verwachting wordt in 2020 een plan voor de invulling van dit vervolprogramma ingediend. In 2019 zijn daarom nog geen middelen toegekend.

⁶Doelredenering houdt in uitleggen hoe en waarom activiteiten bijdragen aan ambities van Nationaal Programma Groningen.

6.3 Zorgprogramma

Groningers moeten zo lang mogelijk fijn en gezond thuis kunnen blijven wonen. Zij krijgen daar goede zorg en begeleiding die nodig is, aan huis of via zorg op afstand. Als thuis wonen niet meer lukt, dan kunnen zij (net als thuis) veilig wonen in zorginstellingen die passen bij de levens- en zorgbehoefte. Dit is het perspectief waar gemeenten, het Rijk, zorginstellingen, zorgverzekeraars en Nationaal Coördinator Groningen (verenigd in het Groninger Zorgakkoord) naartoe willen werken voor de regio Groningen in z'n geheel en voor het aardbevingsgebied in het bijzonder.

Om ervoor te zorgen dat Groningers die zorg nodig hebben, kunnen wonen en leven in een veilige, geborgen omgeving, hebben de genoemde partijen het zorgprogramma opgezet. Met de uitvoering van dit programma kunnen zorgvoorzieningen in dorpen behouden blijven en kan zorg zoveel mogelijk geleverd worden in de eigen omgeving. Er wordt geïnvesteerd in aardbevingsbestendige en levensloopbestendige zorggebouwen. Bij de ontwikkeling van deze gebouwen is aandacht voor duurzaamheid en voldoende groen in de omgeving; zo wordt bijgedragen aan de biodiversiteit en klimaatadaptatie. Het zorgprogramma draagt ook integraal bij aan de ambities van Nationaal Programma Groningen.

Voor het totale zorgprogramma is een investering nodig van 331 miljoen euro. Daarvan wordt 40 miljoen euro ingebracht vanuit Nationaal Programma Groningen. De middelen vanuit het nationaal programma worden de komende jaren ingezet om binnen de zorggebouwen vernieuwingen in de zorg mogelijk te maken. In december 2019 is de aanvraag voor een bijdrage aan het zorgprogramma onder voorwaarden goedgekeurd door het bestuur. Het bestuur heeft onder andere gevraagd om een verdere uitwerking van de doelredenering⁶ en wil graag meer informatie over de manier waarop de resultaten van het programma gemeten zullen worden. Zodra aan deze voorwaarden is voldaan, kent Nationaal Programma Groningen de bijdrage definitief toe.

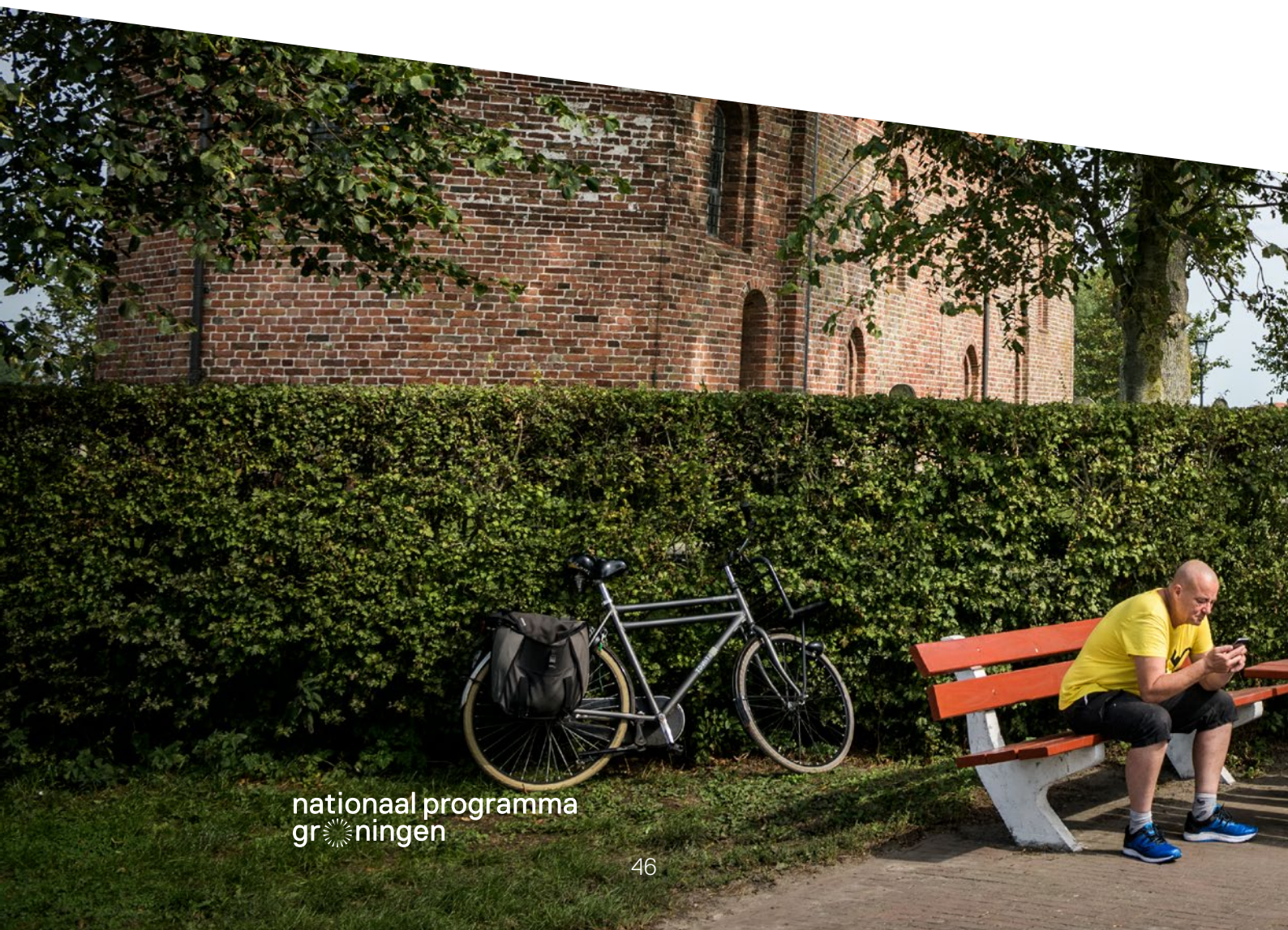

6.4 Erfgoedprogramma

Groningen moet Groningen blijven. Met het erfgoedprogramma wordt een bijdrage geleverd aan het behoud van de gebiedsidentiteit van het aardbevingsgebied. De bijzondere cultuurhistorische, landschappelijke en monumentale waarden van Groningen geven karakter aan de regio. Om deze waarden te behouden en te versterken, zijn gemeenten en provincie in 2017, samen met het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en de Nationaal Coördinator Groningen, gestart met het erfgoedprogramma. Het programma loopt tot 2021. Binnen Nationaal Programma Groningen is een reservering van maximaal 20 miljoen euro opgenomen voor een vervolg van het erfgoedprogramma.

Het erfgoedprogramma heeft als doel cultureel erfgoed te behouden en te vernieuwen. Ook na 2021 zijn op dit vlak nog volop stappen te zetten. Daarom is het belangrijk dat de samenwerking, die in het erfgoedprogramma is ontstaan, wordt voortgezet. Het Groninger erfgoed draagt niet alleen bij aan de identiteit van ons gebied, maar zorgt ook voor een aantrekkelijke omgeving om in te leven en te recreëren. Deze gedachte sluit aan bij de ambities van Nationaal Programma Groningen.

De betrokken partijen bereiden een aanvraag voor. In 2020 wordt het bestuur gevraagd om de gereserveerde middelen formeel toe te kennen. In 2019 zijn nog geen middelen toegekend.

6.5 Overige projecten

Voordat Nationaal Programma Groningen van start ging, hebben de Groningse bestuurders met het kabinet afspraken gemaakt dat vier andere projecten een bijdrage krijgen uit de 1,15 miljard euro. Het betreft allereerst een bijdrage van 45 miljoen euro, die in combinatie met bijdragen van met name corporaties en de Rijksoverheid, aangewend wordt voor 'een plus' (circa 200 miljoen euro) op de,

door de NAM regulier bekostigde, versterking (235 miljoen euro) van een groep van 1588 woningen (batch 1588). Verder is budget van Nationaal Programma Groningen aangewend voor de vliesgevelwoningen in Opwierde en voor de versterking van huurwoningen van woningstichting Wierden en Borgen. Hiernaast is ook de ondersteuning van de Bestuurlijke Tafels Bovengronds bekostigd uit het budget van Nationaal Programma Groningen.

Tabel 4: Middelen overige projecten

Projectnaam	Toegekend bedrag (x 1 miljoen euro)	Middelen uitgegeven gedekt uit Nationaal Programma Groningen (x 1 miljoen euro)
Meerkosten huurwoningen Wierden en Borgen	4,0	2,0
Vliesgevelwoningen (eerste deel)	7,4	0
Bestuurlijke tafel Groningen bovengronds	1,1	1,1
Totaal 2018	12,5	3,1
Batch 1588	45,0	17,3
Vliesgevelwoningen (tweede deel)	17,6	0
Totaal 2019	62,6	17,3
Totaal overige projecten	75,1	20,4

7.

Bestuur

Het bestuur van Nationaal Programma Groningen bestaat uit het Rijk, provincie Groningen, gemeenten in het aardbevingsgebied en diverse organisaties die specifieke sectoren of thema's vertegenwoordigen.

De samenstelling van het bestuur is weergegeven in tabel 5. Programmadirecteur Siem Jansen is adviseur van het bestuur. In 2019 heeft het bestuur zeven keer vergaderd. Het bestuur heeft een aantal leden gemachtigd om deel te nemen aan het dagelijks bestuur.

Tabel 5: Samenstelling bestuur Nationaal Programma Groningen op 31 december 2019

Leden bestuur	Rol	Leden dagelijks bestuur
René Paas	Onafhankelijk voorzitter / Rijksheer	X
Nienke Homan	Gedeputeerde provincie Groningen	X
Mirjam Wulfse	Gedeputeerde provincie Groningen	
Adriaan Hoogendoorn	Burgemeester gemeente Midden-Groningen	X
Cora-Yfke Sikkema	Burgemeester gemeente Oldambt	
Koos Wiersma	Burgemeester gemeente Appingedam	
Hans Engels	Burgemeester gemeente Loppersum	
Gerard Beukema	Burgemeester gemeente Delfzijl	
Kristel Rutgers	Wethouder gemeente Het Hogeland	
Koen Schuiling	Burgemeester gemeente Groningen	X
Eric Wiebes	Minister van Economische Zaken en Klimaat	
Raymond Knops	Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties	X
Susan Top	Groninger Gasberaad	X
Anita Tijsma	Vertegenwoordiger vanuit de woningcorporaties	
Marijke Folkers	Vertegenwoordiger vanuit de landbouw	
Anneloes Oldenburger	Vertegenwoordiger vanuit het bedrijfsleven	
Jouke de Vries	Vertegenwoordiger vanuit de kennisinstellingen	X
Jan Paul van Soest	Vertegenwoordiger namens het thema energie	

In 2019 heeft het bestuur middelen voor projecten en programma's toegekend. In hoofdstuk 4 en 5 is gerapporteerd over de voortgang van deze projecten. Daarnaast heeft het bestuur een aantal andere belangrijke besluiten genomen, die betekenis hebben voor Nationaal Programma Groningen. Deze besluiten lichten we hieronder toe.

Toukomst

Op 15 mei 2019 heeft het bestuur mandaat verleend aan het dagelijks bestuur om een bureau te kiezen voor het opstellen van het Toekomstbeeld 2040 (inmiddels noemen we dat project Toukomst, zie ook hoofdstuk 6.1). Drie bureaus hebben voorstellen gepresenteerd aan het dagelijks bestuur. Op 29 augustus 2019 heeft het dagelijks bestuur besloten de opdracht te gunnen aan bureau West 8.

Programmakader

Na ondertekening van de bestuursovereenkomst is een programmakader voor Nationaal Programma Groningen opgesteld. In het programmakader staat welke doelen en ambities we met Nationaal Programma Groningen nastreven en aan welke randvoorwaarden lokale en provinciale programma's moeten voldoen. Het programmakader is op 19 september 2019 vastgesteld door het bestuur en vervolgens aangeboden aan de colleges van burgemeester en wethouders en Gedeputeerde Staten met

het verzoek dit ter vaststelling voor te leggen aan gemeenteraden en Provinciale Staten. Het programmakader is door alle gemeenteraden en Provinciale Staten vastgesteld.

Financiële opbouw

Het bestuur van Nationaal Programma Groningen heeft op basis van het programmakader op 4 november 2019 een besluit genomen over de toedeling van het geld naar verschillende programma's. Toedelen is niet hetzelfde als uitgeven. De bedragen in de financiële opbouw zijn reserveringen voor programma's en projecten die nog ingediend en getoetst worden aan het programmakader.

Werkbezoek Nationaal Programma Rotterdam Zuid

Vanaf de start van Nationaal Programma Groningen heeft het bestuur zich laten inspireren door Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ). In dit programma werken het Rijk, gemeente Rotterdam, corporaties, zorginstellingen, schoolbesturen, bedrijfsleven, politie en Openbaar Ministerie samen aan een gezonde toekomst voor Rotterdam Zuid. Op 28 en 29 november 2019 is het bestuur op werkbezoek geweest naar Rotterdam Zuid. Tijdens dit werkbezoek heeft het bestuur geleerd van de manier waarop NPRZ bestuurt en samenwerkt met partners. Ook zijn projecten bezocht.

Aandacht voor de plus in de regio.

- Anita Tijmsma, bestuurslid Nationaal Programma Groningen

"Begin 2019 werd ik gevraagd om als vertegenwoordiger van de woningcorporaties deel te nemen in het algemeen bestuur van Nationaal Programma Groningen.

Als bestuurder van woningcorporatie Acantus zie ik bij onze huurders nog veel onzekerheid en wantrouwen over schadeherstel en het versterken van woningen. Dat is naar mijn idee de grootste uitdaging voor de regio. Maar je wilt ook verder en het gebied perspectief geven. Nationaal Programma Groningen richt zich juist op deze plus in de regio, op de toekomst. Dat helpt om weer positief vooruit te kijken. Het was voor mij de drijfveer om 'ja' te zeggen en zitting te nemen in het bestuur.

Kansen

Als woningcorporaties hebben we een belangrijke opdracht: zorgen voor betaalbare woningen met een goede leefomgeving. Dat is de laatste jaren behoorlijk onder druk komen te staan, maar desondanks maken we ons daar dag in dag uit hard voor. Een andere opdracht is om woningen te verduurzamen en de energielasten omlaag te brengen. Daar wordt het positieve perspectief zichtbaar: hier brengt Nationaal Programma Groningen veel kansen. Ik hoop dat we hier als provincie koploper in kunnen worden.

Lef hebben

Het afgelopen jaar was voor het bestuur van Nationaal Programma Groningen soms nog een zoektocht. Het is zoeken naar een balans tussen winst op de korte termijn en de plannen voor de lange termijn. Hierin moeten we soms het lef hebben om de tijd te nemen. En die puzzel is zeker nog niet klaar. We zijn afgelopen jaar naar Rotterdam geweest om de ervaringen te horen over Nationaal Programma Rotterdam Zuid. Daar hebben we concrete tips gekregen. De belangrijkste? Wees slagvaardig, zorg voor heldere doelen en ga het gewoon doen; maak het niet te politiek, maar betrek de juiste partijen.

In Rotterdam was het uitgangspunt anders. Daar is het relatief compact in één grote stad en is het programma het vertrekpunt geweest. Dat is hier niet zo. Hier ondervinden mensen in een relatief groot gebied al jarenlang hinder van aardbevingen en de oplossingen komen in ogen van velen (te) laat. Ik vind het belangrijk dat we oog hebben voor die pijn en voor dat wantrouwen. Dat we erkennen dat het er is. Eerlijk en transparant zijn is wat mij betreft essentieel. Alleen dan kun je je blik op de toekomst richten. En ik hoop écht dat er komend jaar meer helderheid komt over hoe de huizen versterkt worden en wat de precieze schadevergoeding is. Onzekerheid, niet weten waar je aan toe bent, verlamt. Denkkraft ontstaat wanneer je weet wat er staat te gebeuren. Of dat nu positief of negatief is. Als daar helderheid in komt, draagt dat bij aan de mooie plannen voor de toekomst. En dan is er ruimte voor innovatiekracht, die Nationaal Programma Groningen kan faciliteren."

“

Denkkracht
ontstaat wanneer
je weet wat
er staat te
gebeuren.

8.

Programmabureau

In dit laatste hoofdstuk lees je meer over de werkzaamheden en samenstelling van het programmabureau, dat zorgt voor een goede uitvoering van het programma. Ook vertelt één van onze medewerkers over haar werk bij Nationaal Programma Groningen.

Met het ondertekenen van het bestuursakkoord in maart 2019 is ook het startschot gegeven voor de inrichting van een compact programmabureau. Siem Jansen is, als programmadirecteur, verantwoordelijk voor het functioneren van het bureau. Sinds 1 september 2019 is het team van het programmabureau op volle sterkte met twaalf enthousiaste medewerkers. Het programmabureau is gevestigd in het voormalig gemeentehuis in Ten Boer (Hendrik Westerstraat 24). Het programmabureau zorgt voor een goede uitvoering van het programma als geheel. Daarbij hoort het aanjagen van initiatieven, advisering en ondersteuning van betrokken partijen, het creëren van samenhang,

Tabel 6: Uitgaven programmabureau (afgerond op duizenden euro's)

Categorie	Onderwerp	Bedrag (x duizend euro)
Programmabureau	Personeel (12 personen)	523
Programmabureau	Huisvesting (inclusief eenmalige verbouwing en inrichting)	92
Programmabureau	Overhead-toeslag provincie (juridisch, inkoop, finance en control, etc.)	288
Programmabureau	Overige organisatiekosten programmabureau (bijkomsten, vacatiege- lden bestuur, etc.)	36
Programmabureau	Communicatie	67
Werkbudget	Adviesdiensten & overige diensten (financiële verdeling, programmakader, etc.)	161
Werkbudget	Kwartiermakersfase en voorbereidende kosten	196
Totaal		1.363

In bovenstaande tabel zijn de kosten van het programmabureau in 2019 toegelicht. Voor 2019 waren de totale kosten van het programmabureau begroot op 1,4 miljoen euro.

het organiseren van de beoordeling van plannen en monitoring en evaluatie. Ook is het programmabureau hét loket waar inwoners, bedrijven, organisaties en andere belanghebbenden terecht kunnen met hun ideeën, vragen en suggesties.

Nationaal Programma Groningen is geen eigenstandige organisatie of rechtspersoon. Het programmabureau is beheersmatig ondergebracht bij de provincie Groningen. Gedeputeerde Staten heeft mandaat verleend aan het bestuur voor de aansturing van het programmabureau. Het programmabureau

maakt gebruik van diverse faciliteiten van de provincie Groningen, maar functioneert onafhankelijk. De twaalf medewerkers (circa 11 fte) hebben een dienstverband bij de provincie Groningen. Daarnaast zijn drie projectversnellers één tot twee dagen per week direct betrokken bij het programmabureau van Nationaal Programma Groningen. Zij helpen ideeën van bedrijven in de provincie verder te ontwikkelen tot concrete projecten. Vanuit hun netwerk zien de projectversnellers veel initiatieven en spelen hierin een verbindende rol.

We willen gelukkige Groningers.

- Marloes Buist, assistent programmamanager
Nationaal Programma Groningen

“Doe mij een baan met een uitdaging, zei ik. Nou, die kreeg ik. Ik ben aangenomen bij Nationaal Programma Groningen om alles te doen wat nodig is. Ja, een heel brede opdracht, maar dat maakt het voor mij juist zo boeiend.

Ik heb rechten gestudeerd en wilde graag iets in de publieke sector doen; iets betekenen voor de maatschappij. Ik zie het als mijn plicht om mijn talenten in te zetten voor een betere wereld. Dat ik dit voor Groningen - mijn eigen provincie - mag doen, vind ik een eer.

Van economie tot cultuur

Binnen Nationaal Programma Groningen ben ik met van alles bezig; van het opzetten van regelingen tot het toetsen van projecten, van het op orde maken van het documentbeheer tot juridische zaken. Het interessante daarbij is dat we veel verschillende onderwerpen aanraken: van economie tot cultuur. Momenteel werk ik aan een Impulsregeling, die in het voorjaar van 2020 van start gaat. Deze regeling is bedoeld voor inwoners met grote initiatieven die met hun idee een directe bijdrage willen leveren aan een betere toekomst voor Groningen.

Werken aan een mooie toekomst

Tijdens mijn werk sta ik in contact met veel andere organisaties. Dat is dynamisch en lekker politiek, want er zijn veel visies en meningen. Toch willen we allemaal hetzelfde: werken aan een mooie toekomst voor de provincie. Onze lat ligt daarbij hoog. Lees het programmakader van Nationaal Programma Groningen en de ambitie spat er vanaf. We willen écht ergens naartoe werken: naar gelukkige Groningers. Klopt, dat is nogal wat, maar als dat lukt is het natuurlijk prachtig.

Dichtbij de mens

Met dit programma willen we zo dicht mogelijk bij de mens komen; de verbinding maken en zien wat de ander nodig heeft. De kunst is om daarbij geen logge overheidsinstantie te worden, maar fris te blijven. Sommige mensen zijn in eerste instantie negatief over Nationaal Programma Groningen. Zelf ga ik liever uit van de gedachte dat dit een groot succes wordt. Er is veel om voor te werken: we hebben een bruisende stad en een prachtig platteland. Het mooiste van Groningen? Dat je vanuit de stad zo de weidsheid in fietst. Heerlijk!”

Bijlage

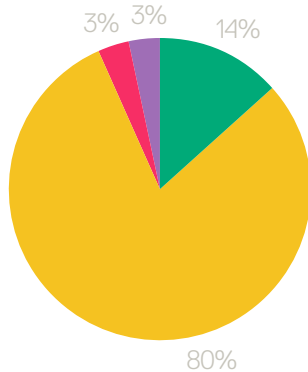
Overzichten per gemeente en provincie

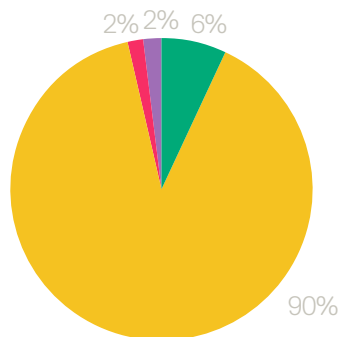
Gemeente Oldambt

Bijdrage aan de ambities per project

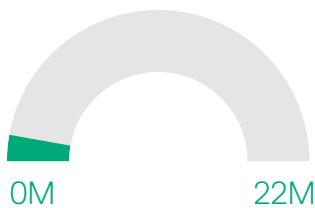

● Economie ● Werken en leren ● Leefbaarheid ● Natuur en klimaat

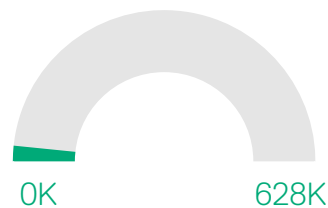
Bijdrage aan de ambities per toegekende euro

628 duizend euro

14 duizend euro

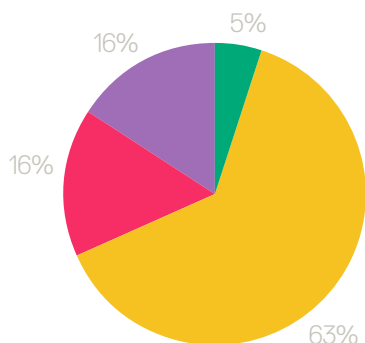
Het toegekende bedrag aan projecten i.r.t. gereserveerde middelen (incl. btw)

Uitgegeven middelen

Projectnaam	Fase project	Toegekend (in euro's)	Economie	Werken en leren	Leefbaarheid	Natuur en klimaat
Emotionele en sociale ondersteuning	Begin van de realisatiefase	237.500			+++	
Scheemda Veilig en Bereikbaar	voorbereidende fase	235.800	+	+	+++	
Snel aan de slag met Nieuwborgen.net	Begin van de realisatiefase	95.808	+	+	++	++
Totaal excl. btw		569.108				
Btw-correctie		59.085				
Totaal incl. btw		628.193				

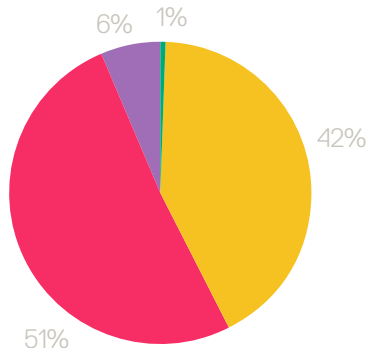
Gemeente Het Hogeland

Bijdrage aan de ambities per project

● Economie ● Werken en leren ● Leefbaarheid ● Natuur en klimaat

Bijdrage aan de ambities per toegekende euro

16,32 miljoen euro

Het toegekende bedrag aan projecten i.r.t. gereserveerde middelen (incl. btw)

985 duizend euro

Uitgegeven middelen

Projectnaam	Fase project	Toegekend (in euro's)	Economie	Werken en leren	Leefbaarheid	Natuur en klimaat
Emotionele en sociale ondersteuning	Begin van de realisatiefase	397.500			+++	
Plus op centrumplannen van Uithuizen, Uithuizermeeden, Winsum en Bedum	voorbereidende fase	11.600.000	+++		++	
Kunstencentrum De Ploeg	voorbereidende fase	3.000.000	++	++	++	
proces opstellen programmaplan	voorbereidende fase	400.000				
Beschermde wonen Uithuizen	voorbereidende fase	168.000	+	++	+++	
Herinrichting Oosterstraat Warffum	voorbereidende fase	400.000	+		+++	+
Wijkaanpak Ripperdadrift Uithuizen	voorbereidende fase	20.000			+++	
Hoogholtje Maarhuizen	voorbereidende fase	125.000	+		+++	+
Spelen, ontmoeten en bewegen in Zoutkamp	Begin van de realisatiefase	40.000	+	+	+++	
Trapsgewijs terras Mensingeweer	Laatste deel van de realisatiefase	57.000			+++	+

Totaal excl. btw 16.207.500

Btw-correctie 111.090

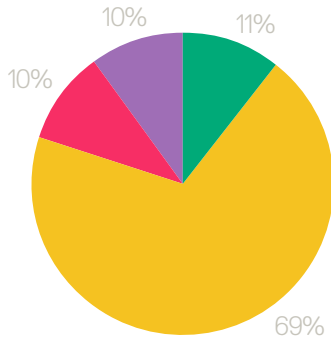
Totaal incl. btw 16.318.590

+ = 1 - 30 punten: een bijdrage / ++ = 30-50 punten: een aanzienlijke bijdrage / +++ = 50+ punten: hoofdbijdrage

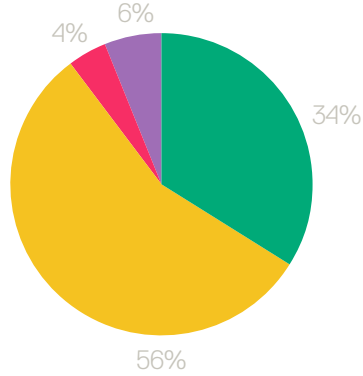
Gemeente Midden-Groningen

Bijdrage aan de ambities per project

● Economie ● Werken en leren ● Leefbaarheid ● Natuur en klimaat

Bijdrage aan de ambities per toegekende euro

12,85 miljoen euro

499 duizend euro

Het toegekende bedrag aan projecten i.r.t. gereserveerde middelen (incl. btw)

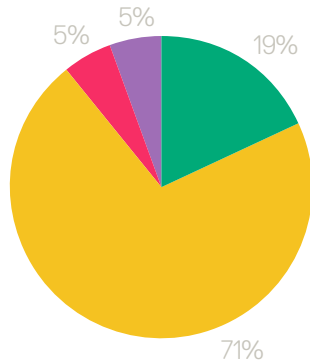
Uitgegeven middelen

Projectnaam	Fase project	Toegekend (in euro's)	Economie	Werken en leren	Leefbaar- heid	Natuur en klimaat
Emotionele en sociale ondersteuning	Begin van de realisatiefase	377.500			+++	
Opstellen Lokaal Programma Midden-Groningen	Midden van de realisatiefase	880.000				
Ondersteuning aan het dorpsproces	Midden van de realisatiefase	1.070.000			+++	+
Beleving en Verhaal van Overschild	voorbereidende fase	120.000			+++	
Impuls voor sportvoorzieningen Hoogezand	voorbereidende fase	3.081.500	+	+	+++	
Kademuur Haansvaart in Hellum	Begin van de realisatiefase	125.000	+	+	+++	+
Realisatie vier steigers Kiel-Windweeer	Begin van de realisatiefase	50.000	++		+++	+
Kwaliteitsverbetering Foxholstermeer	Begin van de realisatiefase	93.115	+	+	++	++
Ontmoetingsplek Froombosch	voorbereidende fase	240.000	+	+	+++	
Laatste fase Herinrichting Centrumgebied Slochteren	Begin van de realisatiefase	378.000	+		+++	
Ontmoetingsplek Siddeburen	Begin van de realisatiefase	207.000	+		+++	
Aanvullende pilots aardgasloze wijken	voorbereidende fase	6.000.000			++	+++
Totaal excl. btw		12.622.115				
Btw-correctie		229.554				
Totaal incl. btw		12.851.669				

+ = 1 - 30 punten: een bijdrage / ++ = 30-50 punten: een aanzienlijke bijdrage / +++ = 50+ punten: hoofdbijdrage

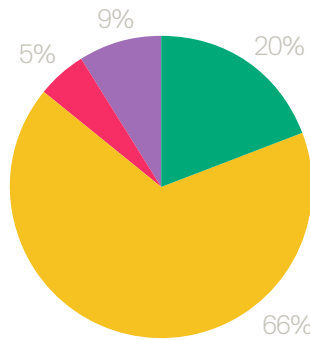
Gemeente Groningen

Bijdrage aan de ambities per project

● Economie ● Werken en leren ● Leefbaarheid ● Natuur en klimaat

Bijdrage aan de ambities per toegekende euro

17,02 miljoen euro

1,22 miljoen euro

Het toegekende bedrag aan projecten i.r.t. gereserveerde middelen (incl. btw)

Uitgegeven middelen

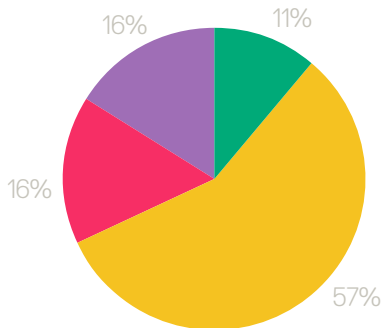
Projectnaam	Fase project	Toegekend (in euro's)	Economie	Werken en leren	Leefbaarheid	Natuur en klimaat
Dorpsvernieuwing Ten Post, Dorpshart	voorbereidende fase	3.800.000	+	+	+++	+
Dorpsvernieuwing Ten Post, Nije Buurt	voorbereidende fase	4.950.000			+++	++
Dorpsvernieuwing Ten Post, verduurzaming	Begin van de realisatiefase	1.500.000	+	+	+	+++
Dorpsvernieuwing Hart van Ten Boer	voorbereidende fase	2.250.000	+	+	+++	+
Dorpsvernieuwing Woltersum	voorbereidende fase	2.600.000	+	+	+++	+
Emotionele en sociale ondersteuning	Begin van de realisatiefase	387.500			+++	
Dorpsvernieuwingen Ten Boer - strategische verwervingen	Begin van de realisatiefase	1.529.468		++	+++	
Totaal excl. btw		17.016.968				
Btw-correctie		0,00				
Totaal incl. btw		17.016.968				

+ = 1 - 30 punten: een bijdrage / ++ = 30-50 punten: een aanzienlijke bijdrage / +++ = 50+ punten: hoofdbijdrage

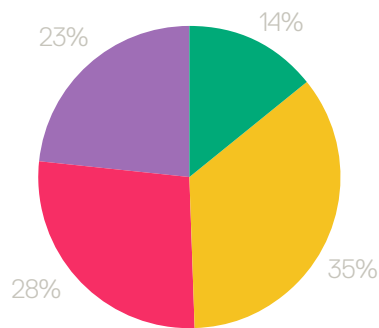

Gemeente Delfzijl

Bijdrage aan de ambities per project

Bijdrage aan de ambities per toegekende euro

● Economie ● Werken en leren ● Leefbaarheid ● Natuur en klimaat

12,59 miljoen euro

Het toegekende bedrag aan projecten i.r.t. gereserveerde middelen (incl. btw)

751 duizend euro

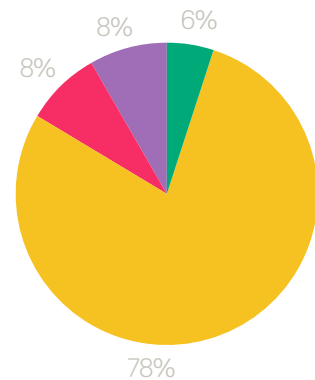
Uitgegeven middelen

Projectnaam	Fase project	Toegekend (in euro's)	Economie	Werken en leren	Leefbaarheid	Natuur en klimaat
Gebiedsontwikkeling de Molenberg	voorbereidende fase	10.500.000	++	+	++	+
Emotionele en sociale ondersteuning	Begin van de realisatiefase	337.500			+++	
Van Bocht tot Boog	voorbereidende fase	465.200	++		+++	+
Project Multifunctioneel Centrum Spijk	voorbereidende fase	526.400	+	+	+++	
Een nieuw hart voor Woldendorp	Begin van de realisatiefase	179.800	+	+	+++	+
Stapsteen naar het Waddenwerelderfgoed	Project afgerond	402.446	+	++	++	++
Totaal excl. btw		12.411.346				
Btw-correctie		182.206				
Totaal incl. btw		12.593.552				

+ = 1 - 30 punten: een bijdrage / ++ = 30-50 punten: een aanzienlijke bijdrage / +++ = 50+ punten: hoofdbijdrage

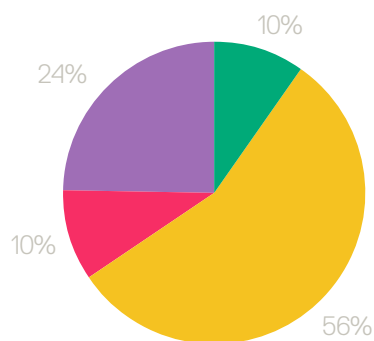
Gemeente Appingedam

Bijdrage aan de ambities per project

● Economie ● Werken en leren ● Leefbaarheid ● Natuur en klimaat

Bijdrage aan de ambities per toegekende euro

17,10 miljoen euro

100 duizend euro

Het toegekende bedrag aan projecten i.r.t. gereserveerde middelen (incl. btw)

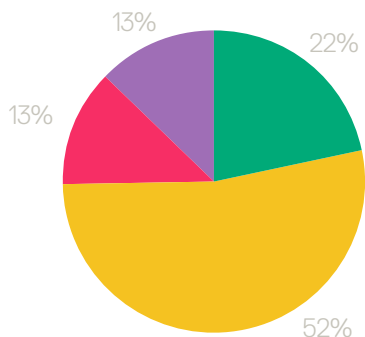
Uitgegeven middelen

Projectnaam	Fase project	Toegekend (in euro's)	Economie	Werken en leren	Leefbaarheid	Natuur en klimaat
Stadsvisie Appingedam (nog uit te werken projecten) (2019)	voorbereidende fase	15.000.000	+	+	+++	+
Emotionele en sociale ondersteuning	Begin van de realisatiefase	337.500			+++	
Eendracht maakt kracht	voorbereidende fase	35.000	+	+	+++	
Stadsvisie Appingedam (nog uit te werken projecten) (2018)	voorbereidende fase	1.429.288	+	+	+++	+
Totaal excl. btw		16.801.788				
Btw-correctie		300.150				
Totaal incl. btw		17.101.938				

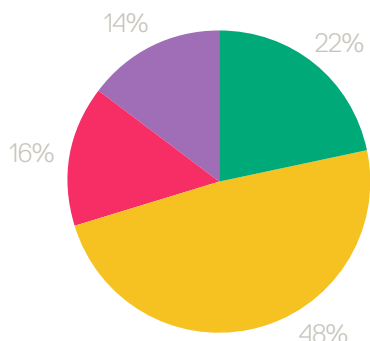

Gemeente Loppersum

Bijdrage aan de ambities per project

Bijdrage aan de ambities per toegekende euro

● Economie ● Werken en leren ● Leefbaarheid ● Natuur en klimaat

14,31 miljoen euro

2,18 miljoen euro

Het toegekende bedrag aan projecten i.r.t. gereserveerde middelen (incl. btw)

Uitgegeven middelen

Projectnaam	Fase project	Toegekend (in euro's)	Economie	Werken en leren	Leefbaarheid	Natuur en klimaat
Emotionele en sociale ondersteuning	Begin van de realisatiefase	337.500			+++	
Dorpenronde gemeente Loppersum	Midden van de realisatiefase	150.000				
Centrumplan Loppersum	Begin van de realisatiefase	825.000	++	+	++	+
Demowoning Duurzaamheid met energieloket	voorbereidende fase	160.000	+	+	+	+++
Dorpsinitiatieven gemeente Loppersum	Begin van de realisatiefase	250.000	+	+	++	++
Energiecoaches gemeente Loppersum	Begin van de realisatiefase	100.000	+		++	+++
Rommelerven en rotte kiezen gemeente Loppersum	voorbereidende fase	500.000	+		+++	
Schoolpleinen bij kindcentra gemeente Loppersum	voorbereidende fase	300.000		+++	+++	
Onderzoek Sportcluster	Begin van de realisatiefase	50.000	+		+++	++
Programma jeugd, onderwijs en leefbaarheid	Begin van de realisatiefase	630.000	+	+	+++	
Aanleg warmtenet Loppersum Noord	voorbereidende fase	945.000	++	+	+	+

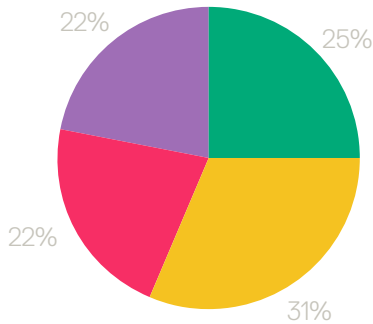
+ = 1 - 30 punten: een bijdrage / ++ = 30-50 punten: een aanzienlijke bijdrage / +++ = 50+ punten: hoofdbijdrage

Opwaarderen haventerrein Huizinge	Begin van de realisatiefase	454.000	+	+	+++	+
Planvorming haventerreinen Zeerijp, Middelstum en 't Zandt	voorbereidende fase	75.000	+	+	+++	++
Kunstgrasvelden Stedum, Middelstum en Loppersum	Midden van de realisatiefase	1.045.000	+	+	+++	
Onderzoek top- en breedtesport tafeltennishaal Middelstum	voorbereidende fase	50.000	+		++	+++
Duurzame deelbaarheid	voorbereidende fase	2.000.000	+	+	++	++
Planvorming Hippolytushoes Middelstum	voorbereidende fase	50.000	+	+	++	+
Bijdrage Dorpshuizen	voorbereidende fase	275.000	+	+	+++	+
Dorpswarmtenet	voorbereidende fase	1.000.000	++	+	+	++
Een groene, klimaatbestendige woonomgeving met ruimte voor biodiversiteit en recreatie	voorbereidende fase	2.400.000	+	+	++	++
Verzilverlening	voorbereidende fase	500.000	+		+++	+
Werk als gevolg van NPG projecten	voorbereidende fase	600.000	+	+++	+	+
Herbestemming steenfabriek Rusthoven	Project afgerond	150.000			+++	+++
Koppelkansen Dorpshuizen	Project afgerond	375.000			+++	
Herinrichting Hoofdstraat 't Zandt, fase 3	Laatste deel van de realisatiefase	500.000			+++	+
Herontwikkeling locatie voormalig basisschool De Wilster	voorbereidende fase	246.887	+		+++	+
Totaal excl. btw		13.968.387				
Btw-correctie		163.079				
Totaal incl. btw		14.131.466				

+ = 1 - 30 punten: een bijdrage / ++ = 30-50 punten: een aanzienlijke bijdrage / +++ = 50+ punten: hoofdbijdrage

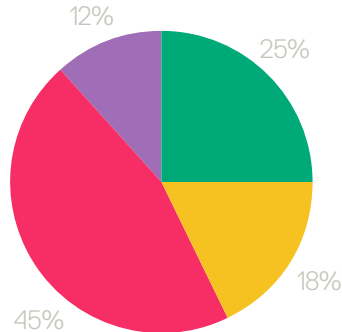
Provincie Groningen

Bijdrage aan de ambities per project

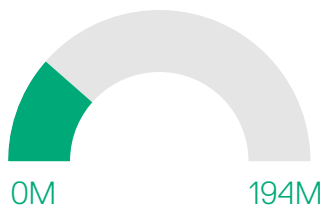

● Economie ● Werken en leren ● Leefbaarheid ● Natuur en klimaat

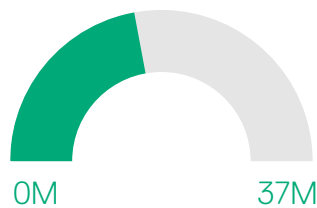
Bijdrage aan de ambities per toegekende euro

37,08 miljoen euro

16,76 miljoen euro

Het toegekende bedrag aan projecten i.r.t. gereserveerde middelen (incl. btw)

Uitgegeven middelen

Projectnaam	Fase project	Toegekend (in euro's)	Economie	Werken en leren	Leefbaarheid	Natuur en klimaat
Emotionele en sociale ondersteuning	Begin van de realisatiefase	287.500			+++	
Syngas BioMCN	voorbereidende fase	500.000	+++	+	+	+
Warmte Transitie Centrum Groningen	Begin van de realisatiefase	150.000			+	+++
Chemport Innovation Centre	voorbereidende fase	3.176.000	+++			
Innovatiemotor Groene Energie en Chemie	voorbereidende fase	300.000	++	+	+	+++
Digitale Top Groningen	Midden van de realisatiefase	25.000	+++	+		
Warmtetransport Eemsdelta-Groningen	voorbereidende fase	1.000.000	+			+++
Samen ZONder asbest	voorbereidende fase	600.000	+	+	++	++
Zon op Alle Daken	Begin van de realisatiefase	50.000		+	++	+++
Inzet energiecoaches GrEK en Buurkracht	Laatste deel van de realisatiefase	150.000	+	+	++	++
Opleiden installateurs in de energietransitie	voorbereidende fase	340.000	++	++	+	+

+ = 1 - 30 punten: een bijdrage / ++ = 30-50 punten: een aanzienlijke bijdrage / +++ = 50+ punten: hoofdbijdrage

Joint fact finding 'wind op zee'	Midden van de realisatiefase	125.000	++	+	+	++
Leergang orientatie Offshore wind	Midden van de realisatiefase	30.600	++	++	+	++
Pilot autonome ERTMS-trein	Midden van de realisatiefase	500.000	+	+	++	++
Hive.mobility centre	Midden van de realisatiefase	500.000	+	++	+	++
Proef zelfrijdende shuttle	voorbereidende fase	250.000	+	++	++	+
Pilot Waterstoftrein	Midden van de realisatiefase	250.000	+	+	+	+++
Natuurinclusieve akkerbouw Groningen	voorbereidende fase	1.850.000	++	+	+	++
Adoptie Precisielandbouw op Groningse bedrijven	voorbereidende fase	484.000	++			+++
Pilot natuurinclusieve landbouw Midwolder Bouwten	Begin van de realisatiefase	150.000	+		+	+++
Ontwikkeld Landschap Middag-Humsterland	voorbereidende fase	72.500	+		+	+++
Opgave Eemszijlen - Spui	voorbereidende fase	250.000	+		++	++
Zorg Nabij	Begin van de realisatiefase	1.163.000			+++	
Pilot Leven Lang Leren	voorbereidende fase	340.000	+	+++		
Herbestemming en verduurzaming kerk in Garmerwolde	Laatste deel van de realisatiefase	210.000	+	+	+++	+
EPI-Kenniscentrum 2.0	voorbereidende fase	425.000	+	+++	+	
Lokale product- en restwarmteleiding Chemiepark	voorbereidende fase	932.721	++	+	+	+++
Hergebruik energie- en proceswaterstromen zuidelijk deel Chemiepark	voorbereidende fase	210.500	+++	+	+	++
Klimaat Bienale	voorbereidende fase	2.000.000	++	+	+	++
Versterken handelingsperspectief	Begin van de realisatiefase	162.581			+++	
Bijstand hulpverleners	Begin van de realisatiefase	200.000			+++	
Versterken slagkracht veiligheidsdiensten	Laatste deel van de realisatiefase	371.000			+++	
Proceskosten leefbaarheidsprojecten provincie	Midden van de realisatiefase	425.788			+++	
Pilot karakteristieke panden Overschild	Begin van de realisatiefase	2.000.000	+	+	++	+
Lokaal initiatief	Midden van de realisatiefase	500.000			+++	
Interlevensbeschouwelijk team van geestelijk verzorgers	voorbereidende fase	100.000			+++	
Cofinanciering testcentrum waterstof	voorbereidende fase	1.000.000	++	++		+
Waterstofbussen en Waterstof OV Hub	voorbereidende fase	4.000.000	+	+	+	+++
Versterken Regionale Investeringssteun Groningen (RIG)	Begin van de realisatiefase	12.000.000	+++	+		+
Totaal excl. btw		37.081.190				
Btw-correctie		0,00				
Totaal incl. btw		37.081.190				

+ = 1 - 30 punten: een bijdrage / ++ = 30-50 punten: een aanzienlijke bijdrage / +++ = 50+ punten: hoofdbijdrage

Colofon

Fotografie

Kees van de Veen

Marieke Kijk in de Vegte

Sabina Theijs

Jan Buwalda

Jacco van der Zwan

Archief provincie Groningen

Archief Nationaal Programma Groningen

Teksten

Interviews

Ester Mijnheer

Ellen de Ruiter

Overige teksten

Medewerkers programmabureau

Ontwerp en opmaak

Dizain

Dit jaarverslag is opgesteld door:
Het programmabureau en op **[PM]**
vastgesteld door het bestuur van
Nationaal Programma Groningen.